

BÜLLETÄÄN

EESTI ÕPETAJATE KESKÜHINGU
HÄÄLEKANDJA

**Eesti Õpetajate Keskuhingu
häälekandja**

BÜLLETÄÄN

Nr. 15

Bulletin of the Estonian Teachers Association in exile

Stokholm 1966

SISUKORD

1. Saateks. H. Rajamaa	3
2. Mõtteid eesti täienduskoolide tulevikust O. Paas	6
3. Peokõne New Yorgi Eesti Täienduskoolide juubelil. Tiia Puström	10
4. Eesti kool. A. Pensa	15
5. Mõltemõlgutusi Montrealist. A. Vaikla	17
6. Koolielust Inglismaal. E. Luuk	19
7. Iseloomustavaid keelevõgu. L. Juks	23
8. Täienduskoolide ja suvikodude tegevusest Saksamaal. J. Lepik	26
9. Eesti kodu mõju eestluse viljelemisel. I. Pleer	35
10. Meie koolide õpikuist ja õppevahendeist. A. Kajasaar	38
11. Rootsi õpiringides täiskasvanuile. Elmire Kägi	44

Toimetus: H. Rajamaa (ansvarig utgivare), Jaan Lepik, Ernst Luuk, Oskar Paas, Eduard Kärner ja Aleksander Puus.

S A A T E K S

Käesolev "Bülletääni" number ilmub Eesti Õpetajate Keskühingu 15-aastase tegevuse lähistamiseks juubelinumbrina. Eesti Õpetajate Keskühingu juhatuse otsuse kohaselt ilmub see trükitehniliselt nägusamas välimuses. Nägusamast välimusest tingitult on selle valimistuskulud tunduvalt kõrgemad.

Eesti Õpetajate Keskühingu tegutsemisaja jooksul on "Bülletään" olnud hädavajalikuks sidemepidajaks eesti õpetajate vahel üle maailma. Eesti õpetajad vabas maailmas on pidanud oma õlgadele võtma raske ülesande — hoolitseda võõrsil sündinud ja üleskasvatavate eesti noorte rahvusliku kasvatus eest. Meie rahvast asub hajutatult üle maailma ja selle tõttu toimub selle ülesande täitmine väga erinevais oludes — tohutuist miljonilinnadest Austraalia kõrbedeni.

Peale paljude probleemide, millede ette oleme suure ülesande täitmisel sattunud, on viimaseil aastail meie ette kerkinud üks tõsisemaid probleeme: eesti rahvusliku kasvatus sihiasetus ja ideoloogia. Lihtsamalt sõnastatuna: milleks on meil veel tarvis eesti rahvuslikku kasvatus? Kas on lisakulutustel ja -pingutustel, mis tehakse meie noortele eesti keele õpetamiseks, enam üldse mingit mõtet? Need küsimused kerkivad mitmes teisendis esile käesoleva "Bülletääni" veergudel, nendega on meie õpetajad kokku puutunud oma tööväljal üle maailma. Kes annab vastuse neile küsimustele ja kahtlustele, mis keerlevad eesti kodudes, kus veel püütakse — mõnes kohas üsna meeletult — oma lastele eesti keelt õpetada ja oma lapsi eesti kooli ja eesti noorte seltsi saata? Eri seisukohtade, arutluste ja võimalike vastuste esitamiseks on järgmise "Bülletääni" veerud kõigile avatud.

Astugem natuke lähemale mõnedele probleemidele, millede ees seistakse igapäevases töös koolipõllul üle maailma.

Kõigepealt õpikute küsimus. Aastate jooksul on õpikute küsimus, eriti lugemike osas, valusaks muutunud. Kui 20 aastat tagasi tuli kiiresti lahendada eesti keele lugemike küsimus, siis tookord ei olnud muud võimalust, kui kasutada Eestist kaasa-

toodud materjali ja seda täiendada võimaluste piirides. Seisti kahe valikuvõimaluse ees: kas koostada lugemikud sel kujul nagu need tookord ilmusid või koostamata jätta. Kolmandat võimalust ei olnud. Nüüd on olukord põhjani muutunud. On tarvis sootuks uut lugemismaterjali, uue sisuga ja ka uue sõnastusega. Kust võtta uue sisuga ja uue sõnastusega materjali, mis sobib nüüd tohtus miljonilinnas või idüllilises pisilinnas elavale eesti lapsele? Pöörduda meie kirjanike poole. Nende ridade kirjutajal on sahtlis vastuseid, et tellimise peale mina ei kirjuta! Kõik soovivad, et näit. jõuludest olgu ilusaid luuletusi ja palasid ka aabitsas ja alglugemikus. Meie iseseisvusaja jõululaulude paremik on avaldatud "Kooli-Leelos". Kersti Merilaasilt ilmus kodumaal 1944 luuletuskogu "Kallis kodu", kus on ilus jõulu-luuletus "Sõit jõulukirikust"; aga seal sõidetakse saaniga. Tul-lakse kohe õpetama, et nüüd ei sõideta ju enam saaniga! Pärast seda ei ole meil enam ilmunud ühtegi jõululuuletust ega -proo-sapala, mis sobiks noorematele lastele. Selletõttu seisame praegu uute lugemike koostamisel erakordsete raskuste ees, milledest eemalseisjail on tihti vähe aimu. Aga uute lugemike probleemist hakkame ometi vähehaaval üle saama. Aasta eest ilmus meie Toronto kolleegide koostatuna "Emakeele lugemik koolile ja kodule", mis on mõeldud III ja IV õppeaastale, ja nende ridade kirjutaja teeb meeleheitlikke pingutusi "Aabitsa ja alglugemiku" uue väljaande koostamiseks ja vihkudena väljaandmiseks. Ni-melt on mõeldud senise "Aabitsa ja alglugemiku" asemel, mis oli määratud I ja II õppeaastale, välja anda aabitsa-kursus eraldi ja lugemiku-osa 3 vihus, iga vihk 64 lk.

Teiseks olgu juhitud tähelepanu täienduskooli õppeainete metoodika küsimustele. See on ala, mis vajab ulatuslikku käsitlemist. Mõnede õpetajate tulusad kogemused ja tähelepanekud näit. eesti keele õigekirja või lugemispala käsitlemisest võivad olla suureks kasuks teistele, eriti pedagoogilise ettevalmistuseta õppejõududele — viimaste arv suureneb järjest meie tööpõllul.

Lõpuks suvikodudest. Käesolevas "Bülletäänis" leidub ulatus-lik kirjutis suvikodude tegevusest Saksamaal. Suvikodusid kor-raldatakse üsna rohkesti mujalgi. Mida tehakse nendes? Kas on need muutumas meie noorte suvipansionideks oma kindlate söögiaegadega? Või tehakse nendes ka kavakindlat eesti rahvus-likku õppe- ja kasvatustööd? Kas ja kuipalju õpitakse suviko-dudes näit. eesti laule? Need on küsimused, millede arutlemiseks on "Bülletääni" veerud edaspidigi avatud, näit. suvikodude tege-vuse kohta ka Ameerika mandril.

Sõna on vaba. Palun lugupeetud kolleege tegelikul tööpõllul juba nüüd hakata mõtlema järgmise "Bülletääni" sisustamisele!

Eelolnud read olid ühtlasi mõeldud sügava tänu avalduseks käesoleva "Bülletääni" kirjutiste autoreile väga sisuka ja huvitava kaastöö eest ja südamlikuks tervituseks meie koolide ja täienduskoolide õpetajaile, suvikodude kasvatajaile ja noortajuhtidele eesti noorte rahvusliku kasvatusel ja vastutusrikkal tööväljal üle maailma!

Herman Rajamaa

MÕTTEID EESTI TÄIENDUSKOOLI TULEVIKUST

Eesti täienduskool on ajutine nähe! See on peatselt määratud kadumisele! Selliseid mõtteid võib vahetevahel kuulda eesti seltskonnas. On teisi, kes just nii järsult oma mõtteid ei väljenda, vaid arvavad, et täienduskoolide õpilaste arv järkjärgult väheneb ning seega need õpilaste vähesuse tõttu oma ukсед sulevad. Tekib küsimus: on see tõesti nii?

Nende väidete pooldajad põhjendavad seda arvamusega, et lapsed, kes on võõrsil üles kasvanud, peavad oma kooliaja mööda saatma võõrkeelses koolis. See aeg on küllaltki pikk ja laps peatselt oskab võõrkeelt palju paremini kui kodus kuulnud emakeelt. Sageli töötab ka ema ja seega jääb üsna vähe aega üle rääkimiseks emakeeles. Laps hoidub sellest, mis temale raskena tundub, ja püüab igal võimalikul juhul rääkida kohalikku keelt. Seega ununeb seegi emakeel, eriti kui vanemad neile selles keeles vastavad, mis senini oli saavutatud ja kui see laps kord suureks kasvab, ei tarvita ta enam eesti keelt omas kodus.

Selles väites on küllaltki palju tõtt. Loogiliselt peaks see nii toimuma. Siiski siin ei ole arvestatud meie rahva tahte momenti. Kui meie rahva liikmeil ei oleks muid soove, kui et majanduslikult hästi elada, siis toimub nii, nagu eelpooltoodud väidete püstitajad seda ennustavad.

Meie võime mitmesuguseid väiteid püstitada, kuid lõpuks näitab elu ise, kas need peavad paika või mitte. Eriti tahaksin teise väite esitajaile vastata. Nende tees on, et täienduskoolide õpilaste arv aastatega järkjärgult kahaneb. Tooksin siin andmed Montreali, New York'i ja Toronto täienduskoolide õpilaste arvu kohta.

Aasta	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963
Montreal	24	21	57	44	26	44	41	51	56	65
New York	58	66	70	85	105	110	108	110	112	113
Toronto	190	205	215	220	236	247	240	288	326	350

Aasta	1964	1965	1966
Montreal	63	Andmed puuduvad	
New York	116	Andmed puuduvad	
Toronto	371	427	479

Sellest tabelist näeme õpilaste arvu pidevat tõusu. Muidugi võib väita, et selle tabeliga ei saa tõendada olukorda, mis 20 aasta pärast võiks esineda. See on õige. Kuid ei ole ka põhjusi ette tuua, miks see ümberpöörduvalt peaks toimuma.

Mina isiklikult usun, et eesti täienduskool püsib veel pikki aastakümneid ja seda järgmiste kaalutluste põhjal.

1. Eesti rahvas näitab oma hoiakuga paguluses, et ta peab kalliks oma eesti keelt, armastab oma kodumaad ja ei soovi kuidagi oma laste ümberrahvustumist.
Ka siin on erandeid. Need osutuvad aga niivõrd vähearvulisteks, et nad üldpilti ei muuda. Toronto täienduskoolis on esinenud mitmeid juhuseid, kus kas ema või isa on muulasega abielus, kuid lapsed tuuakse eesti täienduskooli. Nad valdasid rahuldavalt eesti keelt, eriti nendes perekondades, kus kodus oli vanaema või vanaisa.
2. Miite ainult vanem põlvkond, vaid ka noored abielupaarid saavad oma lapsed eesti täienduskooli, niipea kui nad sellesse ikka on jõudnud.
3. Toronto Eesti Täienduskooli I klassis õpib sel aastal 101 õpilast neljas paralleelklassis. Nendest ainult 2 ei oska eesti keelt. Pooled vastuvõetud õpilastest räägivad head eesti keelt. Ka teine pool õpilastest räägib vabalt eesti keelt, ainult nende sõnatagavara ei ole mõnel juhul küllaldane. Seda puudust püüabki täita kool on 6-aastase õppeaja jooksul.
4. Lõpuks olen arvamusel, et üks osa meie rahvast tahab jääda igal juhul eestlaseks, vaatamata sellele, et üks osa n. ö. "ära sulab" võõras ühiskonnas.

Isegi siis, kui Eesti peaks vabanema, jääb üks osa nooremast sugupõlvest võõrsile, kus ta on õppinud oma kutse, saavutanud

hea positsiooni või jõudnud hästi edasi oma erialal. See ei tähenda, et nad ei taha olla eestlased, kui nad kodumaale tagasi ei lähe. Nende lastele on täienduskool hädavajalik. Osa rahvast läheb eestlusele kindlasti kaduma, kuid niisamuti on päris kindel, et üks osa neist jäävad kindlakujuliselt eestlasteks ka edaspidi ja igasuguses olukorras.

Kui nõustuda nende väidetega, siis on eesti täienduskooli püsimine pikemaks ajaks paratamatu. Tuleviku küsimused on alati problemaatilised. Me ei oska ette näha maailmas toimuvaid sündmusi ja nendest tingitud rahvaste saatusi. Eestlaste kohta on meil kogemusi, kui need rahvusgruppidega välja rändasid. Osa neist kadus, kuid suur osa nendest, kes hulk aega tagasi välja rändasid, on alal hoidnud oma keele ja rahvuse omapära. Miks peaks see nüüd olema teisiti?

Et jääda püsima rahvana, on vaja tugevat tahet, armastust ja indu oma emakeele ja kodumaa vastu. Kõigil meie rahva liikmeil seda ei ole. Selle üle ei maksa aga muret tunda. Need kaovad, kuid kindlameelsed eestlased jäävad. Iga rahva hulgas on leidunud neid, kes kergelt lasevad end mõjutada, kes tunnevad end ebamugavana teise rahva hulgas ja soovivad sellepärast kohaliku rahva hulka ära kaduda, isegi nii rahvuslikult tugeva rahva hulgas, kui seda on juudid. Vaevalt 10 % neist läks tagasi Babelist üles ehitama Jerusalemma.

Sellele rahvuslikult tugevale osale peame pühendama oma tähelepanu ning nende tarviduse eest hoolitsema. Siin tulemegi uuesti eesti täienduskooli juurde. Meil on seda hädasti vaja, sest ainult täienduskooli abil suudavad nad oma lastele edasi anda eesti keele. Ilma keeleta on aga rahvas surnud. Need on need mõtted, mis viivad meid oletuse juurde, et eesti täienduskooli on meil vaja veel mitmeks aastakümneks.

Lõpuks võtan endale vabaduse esitada tingimusi, mis on vajalikud, et laps omandaks eesti keele. Mitmeaastaste kogemuste põhjal võin väita, et keele omandamiseks on kindlalt vajalikud kaks tingimust. Esiteks, kodus räägitagu *ainult* eesti keelt ja teiseks, *laps käigu täienduskoolis 6 aastat*. Sel juhul oskab ta eesti keelt kõnes ja kirjas päris korralikult. Puudub üks neist tegureist, s. o. kui kodus ei räägita alati eesti keelt, vaid segamini kohaliku keelega, siis on tulemused halvemad. Kui aga laps kodust, kus räägitakse eesti keelt segamini kohaliku keelega, eesti täienduskoolis ei käi, siis ei valda see laps enam eesti keelt. See natuke, mida ta mõningate sõnade või lausete näol on vanaemalt kuulnud, kaob pea. Tal on halb käia eesti seltskonnas, sest

ta ei saa enam aru vähegi kiiremast eesti keele rääkimisest, ning ta on kadunud Eestile.

Veel mõni sõna nähetest, mis on soodsad või ebasoodsad täienduskooli töö juures.

1. Mõnel juhul eestlased arvavad, et need üksikud isikud, kes õpetavad täienduskoolis, tehku seda tasuta.

Paljud meist on teinud seda tasuta ja teevad seda mõnel pool veel praegugi, kuid see olukord on ebaõige. Miks peaks üks õpetaja õpetama teiste lapsi tasuta, kuna sellega on seoses suur energia- ja ajakulu. Peale hariliku töö koolis, kulutab õpetaja palju aega vihikute parandamiseks ja tundide ettevalmistamiseks kodus. Iga töö on oma palga väärt, ütleb vanasõnagi. Teinud tasuta tööd rea aastaid, tüdib õpetaja viimaks sellest ja arvab, et mõni teine võiks ka seda koorimat kanda. Seega kaovad paremad ja kogenumad jõud kooli juurest. On see töö aga tasutud *ligilähedaltki* kulutatud ajale, jäävad õpetajad edasi tööle.

2. Vahel kaldutakse vaatama täienduskooli tööle kui lõbusale ajaviitele, kus kõik teadmised peaksid omandatama mängides. Eriti soovivad seda mõningad vanemad ja lapsed. See vaade on aga täielikult väär. Teadmisi omandatakse tööga ja teinekord isegi raske tööga. Ütleb seda ka tartlane: "Ilma vaivata ei saa taiva". Tööd ja teadmisi tuleb täienduskoolis kindlasti nõuda. See tõstab kooli väärtust ka laste silmis.

3. Täienduskool kasutagu õpperaamatuid. Õpperaamat vähendab õpetaja vaeva ja aega. See väike summa, mis tuleb lapsevanemal tasuda õpiku eest, suurendab mitmekordselt õpilase edukust. Eesti juhtiv keskkond hoolitsegu selle eest, et vastavad õpperaamatud ilmuksid ja oleksid kättesaadavad meie koolidele ja lastevanemaile.

Oskar Paas
Toronto Eesti Täienduskooli juhataja

Väga austatud Eesti Vabariigi Peakonsul!

Kallid õpetajad, armsad eesti noored, lugupeetud külalised, mu daamid ja härrad!

Iga inimese elus saabub aeg, kus ta hetkeks peatub, hinge tagasi tõmbab ja tagasi vaatab sammutud teele.

Umbs sama sünnib ka iga organisatsiooni ja asutuse elus ja neid momente me oleme harjunud nimetama aastapäevadeks. Seda sellepärast, et need päevad tähistavad aastate arvu, mis on möödunud ja kulgenud ajamerre.

Oleme harjunud neid päevi liigitama tähtsuse järjekorras, olenevalt sellest mitu aastal üks või teine organisatsioon on tegutsenud või kui kaua see või teine isik on tegev olnud oma elu- ea jooksul.

Mida olulisem ja tähtsam on üks isik või organisatsioon, seda suurem on muidugi tähelepanu ja austus, mis talle omistatakse.

Need poolehoiu- ja tähelepanuavaldused suurenevad muidugi veelgi, kui arvestame neid olusid ja tingimusi, milles vastavil isikuil või organisatsioonidel tegutseda ja võidelda tuleb. Mida raskemad on aga olukorrad ja mida suuremad on takistused, seda hinnatavamad on kättevõidetud saavutused.

Need mõtted olgu sissejuhatuseks minu tänasele sõnavõtule, mis on pühendatud ühele äärmiselt tähtsale ja olulisele sündmusele.

Täna on nimelt see päev, mil tähistame New Yorgi Eesti Täienduskooli viieteistkümnendat aastapäeva.

Meenutame täna tänutundes päeva, mis tähistab viieteistkümmne aasta pikkust tööd, mis on olnud täielikult pühendatud eestluse ja eesti nooruse säilitamisele. Arvestades olukordi, millele taustal on tulnud tegutseda meie koolil, ei jää küll muud üle, kui anda kõrgeim tunnustus ja austus minu endisele Alma Materile, sest loen ennast uhkusega selle kooli kasvandikuks ja vilistlaseks. Võin kõhklematult öelda, et osavõtt New Yorgi Eesti Täienduskooli tegevusest on aidanud kasvatada minus ja paljudes teistes eesti noortes eesti vaimu ja rahvuslikku iseteadvust.

Arendades edasi seda mõtet, võime julgesti öelda, et Eesti Täienduskool on aastate jooksul teinud niisuguse ulatusega töö, millel ei ole hindamiseks võrdset ega õiget mõõdupuud. Paljudel eesti noortele on Täienduskool olnud ainsaks allikaks, kust nad on ammutanud kõige elementaarsemaid teadmisi eesti keelest, ajaloost ja kultuurist.

Tänu sellele on nii mõndagi eesti noort suudetud säästa eestlusele, kes muidu oleks jäänud päästmatult kadunuks ja vajunud nõnda öelda vaimselts surnud eestlaste rühma. Vaatamata sellele, et igapäevane koolitöö meie noortel sünnib inglise keeles, paneb meie Täienduskooli töö siiski tasapisi idanema koduse seemne, mis sageli jõudsalt kasvab ja aegapidi noortes eestlaslikku iseteadvust kasvatab. Noorele on sellega antud võimalus ennast võrrelda teda ümbritseva Ameerika tavade ja kommetega ja sageli areneb sellest üha tugevnev rahvuslik iseteadvus ja ühtekuuluvustunne.

Tekib rahvuse ja rahvusliku päritolu mõiste ja arusaamine, et me ei ole mitte läbilõike Ameerika rahvastiku sulatusahju produkt, vaid et meil on oma ilus emakeel, oma vana kultuur ja uhke ajalugu, mis võib julgesti olla vana-vana-vanaisaks Ameerika ajaloole. Ma ei taha siinjuures sugugi alavääristada meie praegust kodumaad ega tema ajalugu, tahan vaid rõhutada, et meil ei ole vaja häbeneda Eesti minevikku ega oma päritolu. Vastupidi: Ameerika, meie praegune kodumaa, on kasvanud maailma tugevaimaks ja võimsaimaks riigiks eestkätt selletõttu, et vanas maailmas — seega ka meie iidsele kodumaal — arenes ja kasvas kultuur, mis kaasa aitas uue maailma loomisele ja mille hüvesid me siin praegu naudime.

Ühenduses Eesti Kooli tööga võib mõnelgi noorel tekkida probleeme ja küsimusi, et miks peame käima mitu korda kuus laupäeviti koolis, — miks kästakse meil rääkida veel ühte keelt ja miks meie tahame olla teistmoodi kui seda on meie sõbrad ameeriklastest mängukaaslased. Vastus sellele on väga selge: Oleme teistmoodi seepärast, et oleme päritolult eestlased ja tahame alal hoida oma rahva kultuurilist omapära ja ennekõike tahame säilitada oma emakeelt.

Püüame seda teha selleks, et ära hoida ühtesulamist oma ümbruskonnaga, mis tähendaks kadu meile kui rahvale ja iseiseisvale kultuurile. See oleks iseenesest kahjulik ka meie praegusele kodumaale ja tema kultuurile. On väga väheseid kitsarinalisi Ameerika kolkapoliitikuid, kes alahindavad ja alavääristavad üksikute rahvusgruppide panust Ameerika kultuurile. Peaaegu alati võime kogeda seda, et igasugust rahvuslikku isetegevust pooldatakse ja soovitatakse ja selles isetegevuses on meie koolil olnud täita suur ja tähtis osa.

Vastuvaidlematult on selge, et täienduskoolide tegevus üldiselt sünnib hoopis teistes tingimustes kui oli meie vabal kodumaal. Üks suuremaid probleeme on, et me ei saa kedagi sundida

oma tegevusest osa võtma. Koolitööst osavõtt nii õpilaste kui ka õpetajate suhtes sünnib täielikult vabatahtlikkuse alusel ja saab püsida järelikult ainult senikaua, kuni leidub neid aatelisi inimesi, kes südame ja seesmise kutsumuse sunnil on nõus kaasa aitama õpetajatena ja kasvatajalena.

Lõppude-lõpuks on aga selge see, et iga eesti kool paguluses saab püsida ja tegutseda ainult siis, kuni jätkub rahvuslikult häälestatud vanemaid, kes on valmis oma lapsi kooli tooma. Sellega oleme minu arvates puudutanud ühte põhilist ja olulist probleemi meie siinses eesti ühiskonnas. Rõõmustaval kombel on Eesti Täienduskool New Yorgis püsinud ja kasvanud, kuid vaade tulevikku tekitab alati teatavat muret. Probleem on nimelt see, et on küllaldaselt arvul eestlasi, kes on nõnda öelda "surnud" eesti ühiskonnale ja kes ei näi enam hoolivat sellest, et nad tahes või tahtmata on päritolult eestlased ja seega peaksid kuuluma aktiivselt meie rahvusgruppide.

See ei ole aga kahjuks nii!

Pahatihti on olukord niisugune, et nimetatud gruppi on harranud mingi "pajuvenelaslik" või "kadaka-sakslik" mentaliteet ja see loomulikult ei luba mingit osavõttu eesti rahvuslikest üritustest, kaasa arvatud eesti koolide töö. Kurvaks tagajärjeks on see, et eesti noor, kes võinuks võrsuda tõsiseks eestlaseks ja Eesti patrioodiks, võõrdub täielikult meie ilusast emakeelest ja üldse oma rahvusest. Tal puudub igasugune teadmine ja arusaamine meie rahva minevikust ja võitlusest. Ta sulab tasapisi ühte sinise läbilõike ühiskonda, mis on pahatihti äärmiselt naliivne, eriti mis puutub arusaamise kommunistlikust süsteemist. Üheksal juhul kümnest on nende noorte vanemad hoolimatud oma Eesti päritolu suhtes või liiga mugavad, et midagi olukorra parandamiseks ette võtta. Laskutakse isegi niikaugale, et räägitakse oma lapsega vigast ja tihti võimatu aktsendiga inglise keelt, vabandades oma teguviisi sellega, et olevat lapsele segav kui ta peab kahte keelt korraga õppima ja rääkima. Tagajärg on aga see, et kasvav noor õpib ära oma isa või ema vigase inglise keele, ei oska õieti kumbagi keelt ja on siis hiljem hädas oma hariduse edasiarendamisel. Võib olla on eelnevais mõtteis väga dramaatilisel ja drastiliselt mõnda olukorda kirjeldatud, kuid juhtmõte on see: laskem oma noori täiel määral osa saada sinise haridussüsteemi hüvedest, sest nende edaspidine areng ja haridus peab paratamatult kulgema siniseid radu pidi.

Samal ajal aga andkem igale eesti noorele võimalus osa võtta eesti täienduskoolide tegevusest ja seda tuleks igal võimalusel

soodustada. See arendab ja laiendab noore inimese silmaringi ja õpetab teda võrdlusjooni tõmbama erinevate kultuuride vahel. Toetudes kõigele sellele, mida olen senini esile toonud, julgen väita, et eesti täienduskoolid on üheks oluliseks teguriks, kust saab alguse meie rahvuslik kasvatus väljaspool Kodu-Eestit.

Koos eesti koduga, kus valitseb rahvuslik vaim, on eesti kool eestluse hälliks võõrsil ja eesti keele, kirjanduse, ajaloo ja kultuuri üks tähtsamaid edasikandjaid.

Meie kool New Yorgis on teinud seda tööd edukalt viieteistkümne pika aasta jooksul.

Olgugi et olin ainult 2 ja $\frac{1}{2}$ kuud vana, kui olin sunnitud lahkuma koos vanematega oma kodumaalt, tean mõndagi sellest vaimust ja traditsioonidest, mis valitsesid Vaba Eesti koolides.

Võin öelda, et need teadmised kasvatavad teatud immuunsust siinsetele potentsiaalselt kahjulikkudele mõjudele ja ühenduses sellega väidan siinkohal, et meie sinne täienduskool on püüdnud neid traditsioone edasi kanda ja arendada. Puhta ja terve eesti vaimu arendamine ja kasvatamine on üks põhilisi eesti kooli eesmärke ja sihte.

See kujuneb tihti hüppelauaks tegevuseks ja kaasalöömiseks teistes eesti rahvuslike kudes organisatsioonides, alates gaidide-skaulidega, hiljem akadeemilistes ja teistes organisatsioonides. Sellega osutatakse suur teene eestlusele ja see on aidanud kasvatada uut generatsiooni noortest, kes on rahvuskindlad ja rahvuslikult mõtlevad.

Oleks kohane siinkohal meenutada Eesti suurima riigimehe ja esimese ja viimase presidendi, Konstantin Pätsi ajaloolisi sõnu vahetult enne Eesti Vabadussõja algust. Ühel erakorralisel valituse koosolekul 27. novembril 1918 ütles Konstantin Päts muuseas: "Ei mingisugust kokkulepet kommunistidega. Igaühele, kes vägivallaga iseseisva Eesti pinnale tungib, vastu jõuga ja relvaga." Järgmisel päeval puhkes Eesti Vabadussõda.

Meie jõuks ja relvaks on praegu eesti keel, kultuur, laul, muusika ja kirjandus. Jällegi peame siin esile tõstma eesti koolide tähtsust nende relvade teritamisel ja kasutamisel. Peame ka jälle uuesti mainima fakti, et kõik eelmainitu teostub ainult siis, kui leidub küllaldaselt rahvuslikult mõtlevaid vanemaid, kes oma lapsi eesti kooli toovad. On selge, et mida varem saab alata rahvuslik kasvatus, seda tulemusrikkamad on tagajärjed.

Esineb ka olukordi, kus kauguste ja muude ülepääsmatute takistuste tõttu noorte eestlaste keskustesse viimine on võimatu. Loomulikult on see segav ja noorte omavaheline suhtlemine ja

tutvumine eesti täienduskoolides puudub. Fakt on aga see, et see ei tarvitse sugugi olla takistuseks rahvuslikult terve ja iseteadva eesti noore arengus. Lõppude lõpuks oleneb kõik meie vanemaist, sest on küllaldaselt noori, kes on arenenud tublideks eestlasteks ja rahvuslasteks, vaatamata sellele, et neil on puudunud igasugune kokkupuude eesti keskustega. Ainsaks seletuseks on siin asjaolu, et on eesti vanemaid, kes on võtnud vaevaks oma lastele maast madalast õpetada eesti keelt ja on teinud seda raudse järjekindlusega. Olen seda kogenud sageli oma tegevuses hundujuhina. Viibides meie kahes viimases maailmalaagris Kanadas ja Rootsisis ja Suurlaagris Lakewoodis, oli juhus mitmel korral näha ja kogeda selle kasvatuse vilja. Väikesed hundud, kes olid tulnud laagrisse kohtadest, kus sadade miilide ulatuses ei olnud ühtegi eestlaste keskust, rääkisid puhtalt ja selgelt oma emakeelt. Sama kehtib ka teiste, umbes samast olukorrast tulnud noorte kohta. Puutudes esmakordselt kokku nende noortega tunned, et siin oled pinnal, kus tekib otsekoheselt mingi seletamatu side. On nagu hakkaks seletamatul kombel helisema midagi, mis on ühine, omane, tuttav ja kodune. Avastad, et sul on ühised arusaamised, tõekspidamised ja mõtlemisviis. See on meie ühine eesti kasvatus ja eesti vaim, mis meid ühendab ja liidab ühiseks tervikuks.

Kõike eeltoodut kokku võttes saame seada üles järgmised põhimõtted ja sihtjooned:

Peame tegema kõik selleks, et võiksid areneda ja püsida niisugused põhiliselt tähtsad organisatsioonid kui seda on New Yorgi Eesti Täienduskool ja kõik eesti koolid vabas maailmas.

Peame kõik tegema selleks, et püüda säilitada eesti keelt, kirjandust, muusikat, rahvaluulet, kunsti ja kultuuri.

Peame arendama ja kasvatama oma noortes rahvuslikku uhkust ja iseteadvust. Kõikidel nendel, kes tunnevad ja teavad, et neil on midagi, mida teistel pole, on põhjust olla enesekindlad ja iseteadvad. Kui oleme selles suhtes edukad, siis võime olla kindlad, et ei kao eesti keel ja eesti meel. Pean oluliseks mainida ka seda, et me püüaksime soodustada noorte liitumist eesti organisatsioonidega peale täienduskoolide lõpetamist, et ei kaoks side, mis kord on juba loodud.

Oma sõnavõttu tänase tähtpäeva puhul lõpetades jääb mul ainult soovida, et New Yorgi Eesti Täienduskool jätkaks oma edukat ja aatelist tööd. Selleks soovin palju kannatust ja raugematut tahet kooli lugupeetud juhatajale ja õpetajaile. Samal ajal kutsun üles meiega ühinema kõiki neid, kes on senini seisnud

cemal kooli ja üldisest eesti organisatsioonide tööst. Meid on suhteliselt vähe ja on vana tõde, et ühenduses on jõud. Mida rohkem on meid võitlemas ühise sihi eest, seda edukam ja viljarikam on meie töö Eesti hüvanguks ja paremaks tulevikuks.

*Tiia Puström,
U.S.A.*

E E S T I K O O L

Eesti täienduskoolid paguluses, välja arvatud mõned erandid, ei kujuta endast koole tavalises mõltes. Peame neid vaatlema kui hädavajalikke vahendeid meie noorte kaasatõmbamiseks eestlusele. Eesti koolid ei ole sellepärast ainult õppeasutised, vaid samaaegselt rahvusliku kasvatuse keskused. Meie hajutatud ühiskonna puhul on koolil suur psühholoogiline tähtsus laste isiksuse kujundamisel. Lapsed, kes on sündinud ja elanud ainult muukeelses ümbruses, puutuvad täienduskoolides esmakordselt kokku suurema hulga eesti keelt kõnelevate poiste ja tüdrukutega. Mida rohkem eesti keelt kõnelevaid lapsi kohatakse eesti koolis, seda rohkem on lastel respekti ja huvi eesti keele ja eestluse vastu. Eriti tähtis on sellise kokkupuute võimalus neile lastele, kes elavad kaugel suuremaist eestlaste keskustest ja kellel selletõttu on kontakt eestlastega puudulik. Neile mõjuks kool kindlasti eesti keele tarvitamisel julgustavalt. Kodusel miljööl ja vanemate kaasabil on samuti suur tähtsus. Pean kindlasti soovita vaks ka tihedat koostööd teiste eesti organisatsioonidega, nagu skaudid, gaidid, kiriklikud pühapäevakoolid ja suvelaagrid, mis kõik etendavad tähtsat osa noorte meelsuse kujundamisel. Kuna meil Hempsteadis (New-Yorgist 25 miili väljas) on eestlaste väiksema keskuse kool, siis on minu ettekanne mõeldud peamiselt eesti koolide loomise ja alalhoidmise tiivustamiseks just väiksemates keskustes. Just sealt kostab häáli, et meil pole küllalt lapsi ega õpetajaid. Kaasmaalastel on tihti vale ettekujutus eesti koolist paguluses. Arvatakse, et kooli loomiseks on vaja suur hulk lapsi, täielik õpetajate kaader ja avarad kooliruumid. Peame lihtsalt kasutama olemasolevaid võimalusi. Tähtis on, et igas eestlaste keskuses, kus on ka vaid 6—7 last, saab ja tuleb luua eesti kool. Seda võib korraldada isegi mängu- või õpiringi nime all, kui sõna "kool" peaks lapsi ja vanemaid kohutama.

Nagu iga eesti üritusega, nii on ka lood eesti koolidega: hea tahtmine, arusaamine kohustustest eesti rahva vastu ja väike eneseohverdamine on vajalikud, et saavutada soovitud tagajärgi. Õpetajateks on muidugi sobivad elukutselised pedagoogid, kahjuks muutub aga nende leidmine aasta-aastalt raskemaks. Minu arvates võib olla õpetajaks iga keskkooli lõpetanud eestlane. Ideaalse lahenduse pakuvad selles osas lastevanemad, kuna nemad on kõige rohkem huvitatud lastest. Ei maksa aga kõrvale jätta ka noori meie gaidide ja skautide ridadest, kes alles hiljuti ise on välja kasvanud siinseist täienduskoolidest. Olen isiklikult koos töötanud paari noorega, kes on siin maal hariduse saanud, kuid kelle eesti keele oskus oli küllaldane ja kes osutusid väga edukaiks just lasteaia-ealiste rühmaga töötamisel.

Mis puutub kooliruumidesse, siis sobib selleks iga elutuba või kelder, olenevalt laste arvust. Klassisüsteemi asemel tuleks kasutada rühmasüsteemi. Näiteks meie koolis, kus praegu õpib 19 last, oleme jaotanud lapsed kolme rühma:

I rühm koosneb 5—6-aastastest. Nende programm vastab umbes lasteaia töökavale. Lastele loetakse jutte. Esitatakse küsimusi ja antakse lastele võimalus väljendumiseks eesti keeles. Veel on noorimate rühma kavas eesti laulud ja mängud, piltide järgi jutustamine, joonistamine jne. Keele õpetamist püüame teostada pool-mängides. Eesti keele tähtede ja sõnade õppimiseks kasutame "välk kaarte" (flash cards). Lastele meeldib ka magneetiline tahvel, millel lapsed saavad üksikuist tähtedest sõnu moodustada.

II rühmas, kus on 7-aastased, alustame lugemise ja kirjutamisega õpetamisega. Mängime ka mängu, mis on ühenduses eestikeelse sõnavara laiendamisega. Laseme lastel kergemaid luuletusi pähe õppida ja ergutame neid keskusteludes sõna võtma.

III rühmas, mis koosneb meil 8—11-aastastest, kes juba keskpäraselt eesti keelt loevad, harjutame võimalikult palju lugemist ja kirjutamist. Teeme etteütlusi ja õpime vähemas ulatuses grammatikat. Ka Eesti maateadus kuulub siia õppekavasse.

Koolipäeva lõpul laulame kõigi rühmadega ühiselt laule ja mängime mitmesuguseid mängu. Meie täienduskooli raames toimub ka rahvatantsu õpetamine lastele.

Lastele meeldivaks "tuleprooviks" kujunevad jõulupuud, emadepäevad ja kevadpeod. Esinedes näidendeis või muus ettekandeks, kasvab lastes eesti keele kasutamisel enesekindlus ja vilumus.

Mis puutub laste kasvatamisse ja distpliini nõudmisse koolis, siis tuleb siin teha teatavaid järeleandmisi. Pidagem meeles, et eesti kool kujutab endast siiski ühte lisakoormust lastele, mida nad pool-vabatahtlikult on endale võtnud. Sellest seisukohast lähtudes tuleb eesti keele õpetamine ja eesti ühiskonda kuulumine teha lastele nii huvitavaks ja meeldivaks kui vähegi võimalik. Liiga range kord koolis ja suur õppekava võivad muuta eesti kooli lastele vastumeelseks, millest omakorda võib välja kasvada eitav hoiak kõige suhtes, mis on ühenduses eestlusega.

Noorte kasvatamisel on eesti koolil, kui ka teistel noori õpetavil organisatsioonidel eriti delikaatne ülesanne: äratada lastes soovi eesti keele rääkimiseks ja eesti ühiskonda kuulumiseks, samal ajal aga mitte riivata lastes nende lojaalsust Ameerika kui nende sünnimaa vastu. Peame hoiduma laste ees igasugusest halvustavast või naeruväärstavast kriitikast sinise maa, valitsusvormi või riigijuhtide, kui ka põhiliste ameerika kommete ja eluviiside kohta. Ameerikas sündinud lapsed on õigusega uhked oma sünnimaale, ning eelpool mainitud taktipuudusega kaotame laste usalduse ja lugupidamise ja teeme samal ajal võimatuks lastele eestluse tutvustamise ja sisendamise.

Allan Pensa

*Long Islandi Eesti Täienduskooli juhataja
U.S.A.*

MÕTTEMÕLGUTUSI MONTREALIST

Montreali suurlinn oma 2 miljoni elanikuga asub hajutatuna suurel maa-alal. Linna piirides elab umbes 1000—1500 eestlast. Meie noorte organiseerimisele ja täienduskoolide tööle vajutab see oma tugeva jäljendi.

Mitmesugustest asjaoludest tingituna toimuvad sinise täienduskooli tunnid üle nädala pühapäeviti. Et vajalikku koolitööd säärasel olukorras siiski edukalt teostada, on noorte õpetamine rajatud kindla koduõppimise süsteemile. Lapsevanem täidab osaliselt õpetaja ülesandeid. Kodutööde täpsed ülesanded ja vajalikud juhised õpetamiseks lapsevanemale saab õpilane kaasa kodutööde kaustas.

Emakeelne õppetöö on jaotatud kolmele õhtule nädalas, igakord umbes 30 minutit. Koolitundide peamiseks ülesandeks jääb kontrollimine, võimalikkude vigade seletamine, uue kodutöö ainetes osaline ettevalmistamine ja raskemate ülesannete lahendamine. Samuti toimub koolis ka ühislaulmine ja esinemiste ettevalmistamine. Esinemiste pearõhk langeb täienduskooli peole, mis toimub igal kevadel.

Montreali Eesti Täienduskool on kuueklassiline ja õpilaste arv kõigub 60—70 ümber. Õpetajaid on kolm. Ehkki igal õpetajal on tunnis kaks klassi, toimub ainekäsitus erinevalt.

Nagu kogemused ja tagajärjed on näidanud, võib sellisel kujul täienduskooli tööga päris häid tulemusi saavutada.

Noor vajab kodu kõrval ka ühiskonda ja omavanuste seltsi. Võõrsil on paratamatu, et selleks kipub kujunema selle maa ühiskond, kus elatakse. Tulemuseks on aga aegamööda nii kodule ja vanemaile kui ka oma rahvale võõraks jäämine. Nii katkeb hõimused ja ka ühendus oma rahva vaimsete varade, tavade, elutarkuse, tõekspidamiste ning pika ja väerika ajalooga.

Noorusest väljajõudnuina märgatakse ootamatult millised põhilised vaimse eksistentsi alused on kaotatud. Viibitakse üksinda ja nagu eksinu võõras kajas, selle asemel, et olla täieõiguslik liige oma pere hulgas, oma rahva kodus.

Et seda vältida, oleks äärmiselt vajalik täienduskoolide töö kõrval moodustada tänapäeval kõikjal meie noortest rahvuslik-ühiskondlikke rühmitusi. Ühiskondi, kuhu kuuluksid nii tüdrukud kui ka poisid juba 8.—9. eluaastast alates. Seal saaks kasvav noor kindlale kavale ja eesmärkidele rajatud harrastustes ja õppimistes peaaegu jäägitult oma energia ja tegutsemistahte rakendada rahvusliku kasvatuses raamis. Oluline on siinjuures, et harrastuste, esinemiste ja õpitava juures silmas peetakse kõrget taset, mis kindlasti suudaks võistelda samaga ümbritsevas ühiskonnas. See aitab noortes hoida huvi elavana.

Montrealis on nende eesmärkide rakendamiseks asutatud "Vikerlaste" nime kandev noorte rühmitus. Rühm käib koos vähemalt kord nädalas, igal laupäeval. Õpitakse ja harjutatakse rahvatantse, laulmist, instrumentaalmuusikat ja rahvuslikke mängu. Neid esitatakse iseseisvail noorteõhtuil, mitmesugustel rahvuslikkudel üritustel ja rõhuvast enamuses võõrastele meie kultuuri omapärasuste tutvustamiseks.

Rühma tegevust täidavad veel mitmesugused loengud, ühised väljasõidud ja lõbusad sõprust-süvendavad koosviibimised rühmaliikmete sünnipäevadel. Rühm omab nägusad ehtsad rahvariided ja hea tasemega orkestri.

Noorte töekspidamiste kujundamisel on määrava tähtsusega ja mõjuga oma rahva elutõed, kangelaslikkus, meelekindlus ja kultuuriline omapära. Noortel seisab ees olulise ülesandena meie rahva säilitamine ja vaimne tulehoidmine — lüli mineviku ja tuleviku vahel. Selles mõttes peaksid lastevanemad ettenägelikult lastele oma rahvusest mõtte- ja mängukaaslasid organiseerima ja rühmitusele vajaliku tugeva moraalse ning abistava seljaga tegeva moodustama.

Tänapäeva maailm vajab enam tugeva ideoloogiaga inimesi ja ühiskondi. Moodsa aja moraalseil ja vaimseil mõõnaperioodidel peame kõik hoolsat valvet pidama, et meie noorus saaks tugeva rahvusliku kasvatuse. Siis suudavad nad hoida oma kõrge moraali, meelekindluse ja sisemise tasakaalu ootamatult ülespiskavates tormides.

Nii saavutame võõrsil oma suure võidu ja noored lööksid eelseisvates eluvõitlustes läbi jällegi ehtsate eestlastena.

Karl Vaikla
Montreali Eesti Täienduskooli juhataja

K O O L I E L U S T   I N G L I S M A A L

Eestlased Inglismaal on väga hajutatud, milletõttu paljud meie kooliealised lapsed elavad kättesaamatus kauguses olemasolevatest eesti täienduskoolidest.

Arvatavasti ülalmainitud põhjusel on siiani säilinud ainult kaks täienduskooli Inglismaal, Bradfordis ja Leicesteris. Kuigi nii mõneski kohas tuuakse lapsed kokku teatud üritusiks, nagu jõuludeks ja emadepäevaks, ei ole suudetud pidevat koolitööd jätkata.

Vanemaist koolidest on säilinud Bradfordi Eesti Täienduskool, mis on töötanud 16 aastat. Igal laupäeval (36—40 laupäeva aastas) tulevad lapsed kolmeks tunniks täienduskooli, et õppida emakeelt ja kodumaa-tundmist, Eesti ajalugu ja eesti laule.

Bradfordi täienduskoolis on õpilased aastate jooksul mitmel korral vahetunud, s.o. kasvanud suureks, lahkunud, ja uued on

asemele tulnud. Läheks liaks pikale, et üksikasjaliselt statistilisi andmeid tuua ja teiseks, selle kirjutise ülesanne ei ole kooli mineviku kirjeldamine.

Sooviksin ainult siinjuures märkida, et praeguste laste seas on 4 õpilast, kes valmistavad ette eesti keelt kui võõrkeelt eksamiks Ordinary Level'i ulatuses Londoni Ülikooli juures. Nimeetatud eksam loeb ühe ainenä gümnaasiumi lõpetamisel, seega tõstes ainete arvu, mis omab teatud tähenduse matrikulatsiooni juures ja on auks eesti rahvusgrupile paguluses.

Teised õpilased täienduskoolis aga jätkavad harilikku koolitööd, kuigi veidi erinevalt, kui see toimus Kodu-Eestis. Ka nim. gümnaasiumi neli õpilast teevad läbi samalaadilisi harjutusi, peale eritööde, tõlgete jne. kõrval.

Püüaksin siinjuures kirjeldada teatud meetodeid õpetamisel või õigemini katsetusi, mis on annud paremaid tagajärgi, kui kinnisilmi järgneda puht-pedagoogilistele meetodeile.

Kõigepealt puudutaksin emakeele lugema-õppimist, mis on suurel määral erinev siinse maa keelest, eriti tähtede hääldamisel ja esialgu nagu tekitab segadusi selge vahe tegemises hääldamisel. Kuid õige ruttu saavad lapsed aru, et tegemist on kahe erineva keelega ja raskused on võidetud. Siinjuures on muidugi suureks plussiks, et lapsed kooli tulles oskavad eesti keeles kõnelda, mis on vanemate poolt teretulnud ja tänuväärne töö. Lugemise edasiarendamiseks, puht-lugemisoskuse osas, erilisi raskusi ei esine, küll aga loetud pala täielikus arusaamises, sest lugemispalad sisaldavad lastele palju võõraid sõnu. Enamuses on linnalapsed ja eriti võõrad tunduvad jutud, mis tegelevad maaluga ja seoses sellega teatud asjade, esemete nimetused, mis ise- gi siin taludes enam ei esine. See on nagu võõras maailm lapsele.

Ka üldine sõnavara nappus teiste mõistete alal kohustab lugemisele lisama sõnade selgituse ja nende tarvitusele erinevais lauseis. Nii lisandubki lugemisele kohe erinev peatükk, mida kasutame edukalt loetud pala täielikuks arusaamiseks.

Tegelikus töös kasutame nim. meetodit järgmiselt: 1) laps kriipsutab alla pliiatsiga sõnad, mida ta ei tea või 2) õpetaja leiab sõnad loetud palast, mida tema arvates lapsed ei tea ja kirjutab need tahvlile. Sellele järgneb sõnade seletus üheskoos ja nende tarvitamine erinevais lauseis. Suuremate laste osas, kes juba kirjutavad, võõrad sõnad kirjutatakse vihikusse ja kodutööna lapsed koostavad lauseid antud sõnadele. Ei ole huvituseta märkida, et arusaamatuid sõnu lugemise juures esineb igas vanusegrupis, milletõttu sõnade tähenduse selgitamine, nende kasuta-

mine erinevais lauseis, on olulise tähtsusega loetud pala arusaamiseks. Tuleb aga märkida, et pidevalt peab sõnu kordama, isegi neid, mis lähemas minevikus esinesid, et jäädvustada neid lapse mällu. Veel raskem on aga nende sõnade tegelikus elus kasutamine, see nõuab pidevat pingutust ja harjutamist.

Siinjuures peab aga märkima, et paljud jutud meie kooli-lugemikis jäävad lastele eluvõõraks, kuigi nad neid heameelega loevad ja loovad oma lapse-fantaasiaga teatud pildi silme ette, mis tundub neile kauge mineviku muinasjutuna.

Võibolla vääriski mõelda ka juttudele laste olemasolevast ajast ja ümbrusest, tuleviku lugemiku ilmunisel või lühijuttude näol. Siin muidugi tekib kohe raskus kohaliku maa omapära jm. osas, kus eesti laps elab, sest ühe maa kirjeldused lastejuttudena — õpikuna, jätavad lünga sisse. Tuleks nagu mõelda universaal-juttudele, mis kõikidele lastele oleks huvitav ja elulähedasem. Muidugi sellega ei taha ma sugugi öelda, et peaksime ainult piirduma reaalsusega ja kõik ilusa minevikust maha puistama, ei, vaid ainult mitmekesistada lühijuttude olemasolu. Erilist huvi tunnevad ka lapsed veel vanade eesti muinasjuttude vastu.

Kokkuvõttes võiksin öelda, et lugemise õppimine ei tekita erilisi raskusi, küll aga sellest täielikult arusaamine ja oma sõnadega jutustuste ettekandmine. Suuremat rõhku paneme seepärast just viimasena mainitule.

Kirjutamisoskuses ja eesti keele grammatika osas erilisi raskusi pole. Vigu esineb küll suure J ja T kirjutamisega, kuna inglise keeles neid kirjas erinevalt kirjutatakse, eriti T. Neile tähtedele tuleb tähelepanu pöörata rohkem kui vahest kunagi varem.

Grammatika osas — pööramisel ja käänamisel — ei ole raskusi kergemate sõnade juures, küll aga raskemate sõnade puhul, mis on ka arusaadav. Raskeina tunduvad lastele välted ja astmevaheldus, teistes osades grammatika ei tekita raskusi.

Väga sobivaiks harjutusiks lastele on lausete lõpetamine sulgudes olevate sõnadega, sest üheaegselt lause koostamisega peab ta ka lause sisust aru saama, et seda õigesti kirja panna.

Kahjuks aga selliseid harjutusi leiame vähe olemas-olevaist grammatikaraamatuid ja seepärast koostame ise selliseid harjutusi. Üldiselt võiks öelda, et harjutuste valik gramm.raamatuis on rahuldav, sest kokkusurutult katab harjutuste iseloom laialdase õppevälja emakeele alal.

Õnnekombel esineb k, p, t vigu üldiselt vähe, kuna lapsed enamuses omavad hea kuulmise keele alal ja reeglite unustamine

teatud juhtumeil ei too õigekeelsust kirjas alla. Küll aga "d" hääldamine s-i kõrval viib tihti segadusse ja siin peab sõna algvorm tulema kirjutamise juures appi, mida ka lapsed täielise oskusega rakendavad.

Emakeele grammatika õppimine ei ole ainult reeglite väljatoomine ega harjutuste mahakirjutamine, vaid siin praktiseerime ka sõnade tähenduse selgitamist, sõna teiste vormide moodustamist ja asendamist teiste samatähenduslike sõnadega. Võiks öelda, et peale lauseanalüüsi lisandub veel arusaamine tehtud tööst, mis tõstab harjutuse väärtust veelgi kõrgemale ja grammatika on lähedaselt seotud sõnavara suurendamisega lapsele. Puhtgrammatikalistele harjutustele lisandub veel vähemtarvitatud või uute sõnade kasutamine lausete moodustamisel iseseisvalt, kas klassis või kodutöona. Sõnad on antud õpetaja poolt (koos tähendusega), võetud gramm.raamatust või mõnest loetud palast. See osa laste tööst väärrib katsetamist, sest tagajärjed on hindamisväärsed.

Lõpuks tuleksin vahest selle kõige raskema osa juurde emakeele osas ja nimelt: kirjandite kirjutamine. Minu 16-aastase täienduskooli töö kogemuste põhjal julgen öelda, et tänapäeva lastel nagu puudub midagi, mis meil tundus sünniga kaasa antud, s. o. vaba fantaasia. Kirjandi kirjutamisel piirduakse enamuses faktide ja reaalse olukorra kirjeldamisega, milletõttu kirjandid jäävad kuivaks ja lühikeseks. Küll aga loetud huvitavat juttu või filmi kirjeldatakse pikemalt, kuid omalt poolt mahlast juurde lisamata. Siin on juba õpetajal raskem kaasa aidata paremate kirjandite saamiseks. Võiks ainult soovitada — lugeda rohkem eesti kirjandust ja katsetada klassis ühiskirjandi koostamise ideed. Viimane seisneb selles, et valitud teemale lapsed kordamööda leiavad lauseid-mõtteid, mis kirjutatakse tahvlile ja ka vihikuisse ning nii valmib kirjand ühises koostöös, teatud kava järgi, klassis.

Muidugi paremad tulemused saadakse ju igal alal rohkemate katsete teel ja mida enam proovitakse, seda rahuldavamad on tagajärjed.

Need ülalmainitud mõtted on leidnud rakendamist Bradfordi Eesti Täienduskoolis ja võin öelda, et küllaltki edukalt.

Et koolitöö oleks lastele huvipakkuv, siis lisandub veel laulmine, salvide päheõppimine, väikeste kõnede ettevalmistamine jm. harilikule koolitööle. Ka jutustused Kodu-Eestist leiavad sooja vastuvõttu ja huvi laste poolt. Siin kujuneb tund nagu diskus-

siooniks, mis asendab kuiva ajaloo ettekande õpetaja poolt, aktiivselt osavõtivate lastega tunniks.

Lõpuks lubatagu mul öelda nende ridade lugejaile, et mida rohkem meie erinevaid mõtteid ja võtteid kasutame, seda rutem leiame sobiva tee laste õpetamiseks täienduskoolides, olenedes olukordadest kohapeal.

Lastes on tahe õppida eesti keelt, seepärast täidame meie oma kohustuse — õpetada neid, anda oma parim, sest meie olevik ja meie tulevik on eesti laps — eesti noorus.

Ernst Luuk
Bradfordi Eesti Täienduskooli juhataja

ISELOOMUSTAVAMAID KEELEVIGU

N. Y. Eesti Täienduskooli õpilaste kirjalikes töis.

Endastmõistetavalt ei ole paguluses üleskasvanud eesti õpilaste eesti keel nii puhas ja korrektne, nagu seda näha sooviksime. Suurt mõju avaldab vastaval maal valitsev keel, mida õpilased kohalikus koolis iga päev õpivad.

Alljärgnevalt tahaksin tähelepanu juhtida iseloomustavatele keelevigadele, mis on esinenud N. Y. Eesti Haridusseltsi Täienduskooli õpilaste kirjandites ja etteütlustes aastate jooksul. Näidetena on toodud ainult need keelevead, kus võib tähele panna ilmset inglise keele mõju. Sihilikult on kõrvale jäetud kõik tavalised, juba kodumaal esinenud vead.

A. V ä l d e.

Eesti keeles võivad nii häälikud kui silbid olla väga mitmesuguse kestuse ehk vältega. Häälikuil võib tähele panna kolm vältesjärku ehk väldeid. Tegelikus keeleõpetuses on vajalik silmas pidada peamiselt nende häälikute välteid, mis on sõna (või sõnaosa) I ja II silbi vahelkohal. Nimetatud häälikute, s.o. sisehäälikute põhjal määratakse sõnade välteid. Välteid on kolm:

- 1) esimene ehk lühike,
- 2) teine ehk keskpikk ja
- 3) kolmas ehk ülipikk.

Siinsed eesti õpilased kuulevad ja kõnelevad iga päev rohkem inglise kui eesti keelt. Kuna välteid ei ole inglise keeles, siis tekitab õpilastele raskusi vältetest arusaamine ja ka nende kirjapanemine.

Vaatleme üksikuid vältevigade grupe:

I. Esmavältelistes sõnades esinevad sisehäälikutena ühekordne vokaal, millele järgneb ühekordne konsonant (välja arvatud k, p, t). Selle ühekordse vokaali kirjutavad õpilased kahekordselt: Tema *piisaratest* tekkis järv (= pisaratest)

Maari andis kassile piima (= Mari)

Nad olid *süügaval* (= sügaval).

Samuti kirjutavad õpilased esmavältelise konsonandi kahekordselt:

Ta *tulleks* tagasi (= tuleks).

Kuldnokk *villistab* (= vilistab).

Me *ellame* Ameerikas (= elame).

Järvevana *pommises* ja läks ära (= pomises).

Anna hakkas tuba *korristama* (= koristama).

II. Kolmandavältelistes sõnades kirjutatakse eesti keeles pika vokaali järele k, p, t ühekordselt. Nendes sõnades kirjutavad õpilased ka pika vokaali ekslikult ühekordselt:

Ema *sütas* lambi (= süütas).

Me *räkisime* tuttavast kingsepast (= rääkisime).

Ka teisevältelistes sõnades on õpilased kirjutanud ühekordse vokaali kahekordse asemele:

Mis täna tehtud, on homme *holeta* (= hooleta).

Ma viibin *heamelega* järve ääres (= heameelega).

Kui ma saan *sureks* (= suureks).

Ema alati *rägib* mulle (= räägib).

Süda täis, suu *rägib* (= räägib).

Tädi hakkas *kögis* keetma (= köögis).

Poiss loeb *ramatut* (= raamatut).

III. Häälikud l, m, n ja s on kirjas kahekordsed nii II kui III vältes, ainult hääldamisel tuleb vältete erinevus esile. Õpilased kirjutavad tihti II välte l, m, n ja s ühekordselt:

Eestlasi töötab kõige rohkem *põlunduses* (= põllunduses).

Liblikad ja *usid* on kadunud (= ussid).

Meile meeldisid numbrilauad ja *pomid* (= pommid).

Lapsed leidsid väikese *kasipoja* (= kassipoja).

Mets kajab vastu *linulaulust* (= linnulaulust).

Millal maksan *meme* vaeva (= memme).

Nad jõudsid *õnelikult* koju (= õnnelikult).

Nad ei *kanatanud* kahju (= kannatanud).

Ta oli väga *õnetu* (= õnnetu).

Poiss ei *panud* tähele (= pannud).

Õpilased nähtavasti kuulevad, et II välde on lühem ja katsuvad seda ka kirjas märkida.

B. Väike algustäht.

Inglise keele eeskujul kirjutavad õpilased pühade ja kuude nimetused suure algustähega.

6. Juunil, 1918. a. *Novembris*, Tänavu on lumised *Jõulud*.

Eesti keeles ei kirjutata neid sõnu suure algustähega. Ka kirjan-dite pealkirjad tahetakse kõik sõnad kirjutada suurte algustähte-dega, nagu inglise keeles kirjutatakse (Minu Külaskäik Tädi Juurde).

C. õ, ö, ä, ja ü märkimine.

Inglise keele tähestikus puudevate tähtede õ, ö, ä ja ü häälda-mine teeb õpilasile teatavaid raskusi ja kirjutamisel nad ei tar-vita õigeid tähti.

Ema pakub lapsele *sööa* (= süüa).

Mida Juku ei *upi* (= õpi).

Pöödsin end hobuse seljas hoida (= püüdsin).

D. Sisseütleva käände lõpp.

Käändelõppude õpetamisel olen tähele pannud, et õpilased väga sageli kirjutavad sisseütleva käände lõpu vääriti, nimelt -sse asemel -se.

Linnud lendavad talveks *lõunase*.

Esitatud näiteist selgub, et kõige rohkem raskusi valmistab sõnaväldete — eesti keele omapära — märkimine kirjas. Jääb ainult soovida, et eesti noorus kõneleks rohkem eesti keelt. Tege-lik keele tarvitamine aitab kaasa erinevate väldete tähelepane-miseks ja ühtlasi vältevigade korrigeerimiseks.

L. Juks

New Yorgi Eesti Täienduskooli õpetaja

Analüüsidest pagulaseestlaskonna rahvuslikku tööd ja tegevust kahekümne paguluses veedetud aasta jooksul kõikides maades võime lähele panna, et oleme edu ja tunnustatud tagajärgi saavutanud nendel töö- ja tegevusaladel, kus oleme piirdunud ja ennast juhtida lasknud tegeliku elu nõuetest, esma-joones eesti keele ja rahvuse säilitamise vajadusest.

Ilusad kõlavad sõnad, konverentsidel vastuvõetud ideerikkad resolutsioonid ja improviseeritud üldised juhised võivad hääl juhul meid inspireerida ja vaimset igapäevusest kõrgemale tõsta, kuid kahjuks see ei aita lahendada meie tänapäeva tähtsaid elulisi probleeme, milledeks on eesti rahvuse, eesti keele, rahvuskultuuri ja rahvusliku omapära viljelemine ja säilitamine, eriti meie päälekasvavate noorte hulgas. Kui meil puudub eesti keelt kõnelev ja rahvuslikult mõtlev noorte järelkasv, siis oleme määratud kadumisele, vähemalt siin paguluses.

Eesti noorte õpetamise ja kasvatamise küsimused rahvuslikus vaimus peavad olema ja jääma ka tulevikus kõikide maade pagulaseestlaste esmajärgulisteks ja kõige tähtsamaiks ülesandeks. Eesti poiste ja tüdrukute kasvatamine eesti keeles ja eesti meeles on selleks aluseks ja vahendiks, mis loob meie edaspidise rahvusliku töö alused ja annab õiguse ja mõtte võitlemiseks eesti rahva hääd tulevikku ja õiguste eest.

Ka Saksamaa eestlaskonnas, eesotsas Eestlaste Keskkomiteega, on olnud eestluse säilitamise küsimused viimase kümne aasta jooksul ja ka tänapäeval väga tõsisteks probleemideks, millede lahendamiseks oleme otsinud teid ja vahendeid, kuidas neid kõige paremini ja otstarbekohasemalt ning tulemusterrikkamalt lahendada. Saksamaal on see eriti raske sellepolest, et eestlased elunevad enamuses hajutatult üle suure Saksamaa ja üksikuis suurlinnades.

Puuduvad nimetamisväärsed eestlaste keskused, kuhu oleks võimalik kohtadel koondada rahvuskultuurilist tegevust. Suured vahemaad raskendavad ja takistavad ühendusepidamist ja ühiste ürituste — täienduskoollide, noorte kultuuriringide jne. — viljakat tegevust või teevad selle täiesti võimatuks.

Nagu nüüd kõikides maades, kus asub eestlasi, on ka Saksamaal hoolimata raskustest täienduskoollide võrk selleks põhialuseks, kus õpetatakse eesti keelt, eesti ajalugu, eesti kirjandust, kodumaatundmist ja eesti muusikat.

Eestlaste Keskkomitee Saksamaal oli esimene, kes alustas eesti täienduskoollide organiseerimisega. Saksamaal töötasid eesti õppekavaga eesti koolid kuni 1950. a. lõpuni ja üksikuis kohtades isegi kuni 1952. aastani. Eestlaste massiline Saksamaalt lahkumine 1949—1952 põhjustas ka eesti koollide likvideerimise. Eesti koollide ootamatu likvideerumine nendes kohtades, kuhu oli jäänud veel suuremal arvul eestlasi, jättis kurva tühimiku, mis võttis võimaluse eesti lastele rahvusliku hariduse andmiseks. Üksikuis kohtades, kus leidis algatusvõimelisi inimesi, kes suutsid uues tekkinud olukorras kiiremini

kohaneda, püüdsid omal algatusel ka eesti koolide tegevust jätkata improviseeritud kujul, kuid see ei lahendanud eesti koolide küsimust ülesaksamaalises ulatuses.

Alates 1953. aastaga alustas Eestlaste Keskkomitee eesti täienduskoolide organiseerimisega kogu Lääne-Saksamaa ulatuses kohtades, kus elunes eestlasi ja kus leidis kooliealisi lapsi. Õppe-tegevus täienduskoolides ja õpilaste arv (180—190) on aastate jooksul kujunenud enam-vähem stabiilseks. Olene-des kaugustest ja teistest kokkutuleku ning muist takistustest, toimub õppe-töö täienduskoolides 2—4 korda kuus, millejuures õppetöö kestab 2—5 tundi. Õpilased on jagatud nelja astmesse (klassi). Igas astmes (klassis) kes-tab õppetöö vähemalt kaks õppeaastat.

Kuni 1962./63. õppeaastani määras iga õpetaja isiklikult, kui palju ja mil-lise osa tema igast õppeainest õppeaasta kestel otsustas läbi võtta.

Alates 1962./63. õppeaastast määrab Keskkomitee kooli- ja haridusala ju-hataja iga õppeaasta algul, mida ja millises ulatuses õpetajal antud õppeaas-tal igast õppeainest tuleb läbi võtta; niisamuti näidatakse kätte vajalikud õpperaamatud ja konspektid. Mainitud kord osutus vajalikuks selleks, et saada üldist ülevaadet tehtud tööst, ja see võimaldas ühllaselt hinnata ja võr-relda töö tagajärgi. Teiseks võimaldas see täienduskoolide õppe-tegevust ühtlus-tada suvikodude õppe-tegevusega. Ka suvikodus on õpilased, vastavalt eel-teadmistele, jaotatud astmeisse (klassidesse). Õpilaste astmeisse jaotamine su-vikodudes oli senini seotud suurte raskustega, sest täienduskoolides puudus ühtlane töökava, milletohtu ühes ja samas astmes õppivad noored tulid su-vikodudes erinevate eelteadmistega.

Täienduskoolide õppe-tegevuse juurde kuulub ka kaasaaitamine rahvuslike lähtpäevade ja pühade puhul korraldatavate aktuste jne. kava sisustamises.

Iga õpetaja on kohustatud pidama koolidepäeviku, millest nähtub, mida ja kui suures ulatuses on suudetud õppeaineid läbi võtta. Õpetajad töötavad täienduskoolides aumetilisel. Õpikud muretseb ja sõiduraha tasub Keskkomitee.

Pääle täienduskoolide toimub Saksamaal eesti noorte õpetamine ja kasva-tamine eesti laste suvikodudes.

Keskkomitee alustas eesti laste suvikodude organiseerimisega 1954. aasta suvel. Ka suvikodude organiseerimisel ja korraldamisel oli Eestlaste Keskkomitee Saksamaal esimeseks teerajajaks ja ka suunanäitajaks. Esialgseks suvikodude korraldamise eesmärgiks oli päämiselt suurlinnades elunevaile lastele luua võimalus sõita vabasse loodusse, et värskes ja puhtas õhus, korraliku toitlustamise juures kosuda ja koguda jõudu talviseks koolitööks. Aja-viiteks mängiti ja lauldi eesti laule. Kuna tolleaegsed eesti noored olid alg-hariduse ja kasvatuses saanud eesti koolides, kus töötati E. V. koolide õppe-kavade alusel, siis ei olnud erilist tungivat vajadust eesti keele õppimiseks ega rahvusliku kasvatuses tõsiseks viljelemiseks.

1954. ja 1955. aasta suvel korraldatud suvikodu tegevuses selgus väga olulisi ja positiivseid nähteid rahvusliku kasvatuseteostamiseks paguluses. Alljärgnevas olgu esitatud neist mõned:

1. Suurel hulgal laste kokkutoomine võimaldas neis kasvatada ja sisendada rahvuslikku ühtekuuluvuse tunnet ja ühtehoivu vajadust võõrsil.
2. Hulganähtavalt koos olles tundis noortepere end mingi jõuna, mis aitas kasvatada iseteadvust ja äratada uhkusetunnet olla eestlane.
3. Laste kokkutoomine suvikodudes võimaldas üle Saksamaa hajutatud eesti noorte vahel luua tihedaid sidemeid ja sõprust, mis jäi püsima ning jätkus kirjavahetuses. See aitas kaasa eesti noorte kogumisele ja säilitamisele eesti ühiskonnale.

Pärast kaheaastasi kogemusi ja katsetusi suvikodudega ilmnes 1956. a. suvel, et õpilaste koosseis oli tunduvalt muutumas. Vanemasse eluikka jõudnud noored, kes olid tugevad eesti keeles ja kodumaatundmises, langesid välja, jäid suvikodu tööst eemale. Tuli juurde suurel arvul nooremaid õpilasi, kes jätkasid õpinguid saksa koolides ja ka neid, kes alustasid oma õpingutega saksa koolis. Nii kujunes õpilaste koosseis, senisega võrreldes, suurel määral ebaühtlaseks. Sellest tingituna tuli hakata mõtlema suvikodu tegevuse ümberkorraldamisele, sest õpilaste koosseisu muutumine jätkus pidevalt. Teiseks näitasid kogemused, et suvikodu päevases tegevuses on väga palju tühikuid, mida ei suudetud täita, kõnelemata tegevuse sisukamaks ja viljakamaks muutmiseks. Ainult mäng, jalutamine, lamamine ja toitmine ei rahuldanud lapsi. Vaatamata kõigile võimalikele mängu ja vabaaja veetmise väljamõeldud variantidele, kujunes olukord lastele siiski igavaks ja üksluiseks. Esitati alaliselt küsimusi: "Mida nüüd peame tegema, mida nüüd võime teha?" Jne. Sellises olukorras tekkis paratamatult raskusi distsipliini- ja korrahooidmisega.

Saksamaal elunevaid eesti lastevanemaid puuduvad võimalused omal kulul pakkuda oma lastele suvevaheajal puhkuse ja kosumise võimalusi. Sellepärast peame kasvavate noorte huvides suvikodudes vastu võtma lapsi ja noori 8.—18. eluaastani.

Suurest vanuse ja vaimse arengu vahelst tingitud erinevad huvid ja kalduvused otsida ja leida võimalikult põnevaid ajaviitevahendeid, laskuti ka korraldajatele tegevusele, mis aselas kasvatajad sagedasti probleemide ette, mille lahendamine ei olnud alati kerge.

1956. aasta suvel oli Põhja-Saksamaa eesti laste suvikodu kasvatajatele enam kui selge, et suvikodude päevane töö- ja tegevuskava tuleb muuta mitmekesisemaks, tihedamaks ja sisukamaks. Kogemused näitasid, et noored vajavad ka vabaaja veetmisel teatud näpunäiteid ja juhtimist, milleks õpetaja peab alati olema ette valmistatud. Üheks tõsiseks suvikodu töökava muutmise põhjuseks osutus veel nende laste arvu pidev suurenemine, kes olid puudu-

likud eesti keeles, nii kõnes kui ka kirjas. Ühtlase koostöö huvides tuli neid lapsi paratamatult eraldi õpetada ja järele aidata.

Saksamaa eesti laste suvikodud töötavad selleks annetatud toetustega. Annetajad nõuavad õigusega, et meie peame suvikodudes kasvatama lapsi eesti keeles ja eesti vaimus tublideks eestlasteks. Kuna eesti keele ja kodumaatundmise õpetamine kuulub lahutamatu rahvusliku kasvatustöö juurde, siis tuli sellest teha järeldus, et ka abistajad on õppetegevuse suvikodu töökavva võtmise poolt. Eeltoodud kaalutlustel leiti otstarbekohasena ja vajalikuna võtta õppetegevus suvikodude töökavva ja see ühtlustada õppetegevusega läiiduskoolides.

1956. aasta suvel katsetasime õppetööga Põhja-Saksamaa eesti laste suvikodus. Töö andis täiesti rahuldavaid tulemusi ja leidis mõistvat hääkskiitmist ka õpilaste poolt. Toetudes eeltoodud kaalutlustele ja katsetuste tulemustele, otsustas Keskkomitee ka "ametlikult" võtta õppetegevus suvikodude töökavva.

Alguses oli ka neid, kes õppetöö suvikodu töökavva võtmisse suhtusid kriitiliselt. Kardeti, et lastevanemad ei saada lapsi suvikodudesse ja mõned lastevanemaist olid arvamisel, et suvikodu olgu ainult puhkekoduks, kus ei tohiks lapsi õppetööga koormata jne. Kuid jälgides suvikodu tegevust, ei saanud mainitud arvamusi ja kartusi kuidagi põhjendada.

Alates 1957. aasta suvest alustati Saksamaa eesti laste suvikodudes õppetööga kindla tunnikava alusel, milleks koostati päevane tunni- ja tegevuskava. Sellega oli suvikodu päevane tegevus muutunud palju sisukamaks ja mitmekesisemaks. Vabaks tegevuseks leidis aega külluses ja sellest ei tulnud kunagi puudu. Õpilaste ülevoolav energia oli õppetundides otstarbekalt ja kasulikult tegevusse rakendatud ja vaba aega kasutati palju suurema mõnuga, tundes selle järele isegi tõsisemat vajadust. Ei esinenud enam tühimikke päevase aja kasutamises, samuti ei kuulnud nurisemisi igavuse üle. Vastupidiselt eelmainitud kartusele, suurenes suvikodu kasvandike arv pidevalt kuni 50 % Ka õpilaste hulgas ei suudetud tähele panna mingit vastuseisu ega ükskõiksust õppetegevusest osavõtmisel.

Õppetegevuse suvikodu töökavva võtmine täitis väga suure lünga õppetöös nende õpilaste osas, kes elunevad üksikutes perekondades üle Saksamaa ja kellel selletõttu ei ole mingit võimalust osavõtmiseks läiiduskooli tööst. Nii kujunes suvikodu nendele õpilastele ainsaks võimaluseks eesti keele ja kodumaatundmise õppimiseks.

Suvikodu õppekavva otsustati võtta: eesti keel ja kirjandus, eesti muusika, eesti ajalugu, eesti maateadus ja ülevaade Eesti kodanikuõpetusest ja majandusest.

Õppetegevus suvikodudes on ajaliselt väga piiratud, mis takistab õppeainete läbivõtmist normaalõppekava ulatuses. Et lühema aja jooksul anda õpilastele õppeaineist kokkuvõtlik ja terviklik teadmiste hulk, otsustati

koostada miinimum-töökavad konseptide kujul. Moodustatud komisjon koostas vastavad konseptid, mis on aluseks õppeaine läbivõtmisel suvikodus, andes õpilasele küllalalasel teadmisi ja tervikliku ülevaate läbivõetud õppeainetest.

Õppetöö tegelikuks teostamiseks jagasime õpilased, vastavalt eelteadmiste, kolme astmesse (klassi).

I aste — vastab läbilõikes algkooli 1.+2. klassile.

II aste — vastab läbilõikes algkooli 3.+4. klassile.

III aste — vastab läbilõikes algkooli 5.+6. klassile.

Mainitud jaotus osutus vajalikuks õppetöö ühtlustamiseks täienduskoolide tööga. Eesti keelt õpetatakse kõigis astmes. Maateadust II ja III astmes. Ajalugu ja kirjandust III astmes ja kodanikuõpetust III astmes.

Iga astme jaoks on koostatud vastav konsept või konsepti puudumisel on vastavas õpikus kindlaks määratud lõik või osa, mis tuleb läbi võtta. Keeleõpetuse aluseks on H. Jänes "Meie emakeel" I, II, III, kuid konseptiivsel kujul.

Maateadusest II ja III astmes võetakse läbi — piirid, suurus, maapind, aluspõhi, siseveed, taimeka, loomad, rahvas, maakonnad, linnad, talud ja külad, põllundus, metsandus ja maapõuevarad.

Ajaloo III astmes võetakse läbi antud õppeastaks kindlaks määratud osa (näit. Muistne vabadusvõitlus ja Eesti iseseisvuse sünnid jne.). Õpikuna kasutame — Parijõgi-Algma-Koit "Eesti ajalugu noorsoole".

Kirjandus III aste — võetakse läbi antud õppeastaks ettenähtud kirjandus. Õpikuna kasutame H. Jänes "Ülevaade eesti kirjandusest."

Kodanikuõpetus III aste — võetakse läbi Eesti riigikord, põhiseadus, kodaniku õigused ja kohustused, kõrgeima riigivõimu kandja ja teostaja, Riigikogu, seadlusandlus, E. V. valitsus, president, omavalitsused. Ülevaade majanduse tähtsamatest sektoritest.

Kuni 1960. a. suveni ei olnud vajadust õppeastmete ehk klasside suurendamiseks, sest õpilaste keeleoskus püsis enam-vähem ühtlasena. Kuid alates 1961. aastast tuli igal suvel suvikodusse neid lapsi, kelle keeleoskus oli puudulik ja ka neid, kes eesti keelt üldse ei osanud. Tuli leida abinõusid, kuidas ka neid lapsi sisse lülitada suvikodu tegevusse ja õppetöösse.

Sellest tingituna tekkis vajadus õppeastmete juurdeloomiseks, sest eesti keeles puudulike teadmistega lapsi ei olnud võimalik koos teiste lastega edukalt töösse rakendada.

Vähese keeleoskusega ja keelt mittevaldavaist lastest moodustasime kaks uut astet (klassi): I a aste ja I b aste.

Mõlema astmega töötab alaliselt üks õpetaja, kes nendega kogu aeg tegeleb. Õpitakse üksikuid eesti keele sõnu, kirjutatakse koos tõlkega vihikusse ja õpitakse lühikeste lausete moodustamise abil pähe. Sest üksikute sõnade pähe-

õppimisel ei saa õpilases tekkida selget kujutlust sõna mõistelisest tähendusest. Õpitud sõnadest moodustatakse lühikesi lauseid. Lauseid kirjutatakse koos tõlkega vihikusse ja õpitakse praktilises kõnevormis pähe. Õpetatakse lühikesi söögipalveid, mida õpilased meeeldi söögilauas loevad. Õpitakse pähe ja lauldakse kergemaid laule või üksikuid salme (Eesti hümn jt.). Mängitakse eesti mängu, millejuures kasutatakse tunnis õpitud sõnu, kas kõnes või lauldes.

Keeltõppivad lapsed paigutatakse ka toidulauas oma õpetaja juurde või lähedusse, mis võimaldab õpetajal nendega tegelda. Koos õpitud sõnade praktilise kasutamisega küsimuste-vastuste kõnevormis suurendatakse sõnavara, mis arendab ühtlasi ka keelelist kuulmist.

Huviäratamiseks õppetöö vastu tuli leida sellele ligem eesmärk ja anda võimalus omandatud teadmistega võistelda. Selleks otsustati korraldada suvikodu tegevuse lõpul kirjalikud test-katsed. Igal õpilasel tuleb vastata teatud arvule küsimustele, mis esitatakse läbivõetud õppeainete valdkonnast.

I, Ia, Ib astmetele antakse vastamiseks 10—12 küsimust.	
II astmele antakse vastamiseks 20—25	„
III astmele antakse vastamiseks 35—40	„

Testide kirjutamiseks antakse aega kolm tundi. Testide kirjutamiseks kogutakse õpilased suurde saali, kus nad paigutatakse istuma selliselt, et nad üksteiselt maha kirjutada ega ette ütelda ei saa.

Testid vaadatakse läbi komisjoni poole, mis koosneb suvikodu juhatajast ja aineõpetajaist. Pääle testide läbivaatamist ühlustatakse hinded.

Iga õige vastus annab ühe punkti ja saadud punktide arv määrab millisele kohale õpilane omas astmes on tulnud. Kui testis on esitatud pikem küsimus näit. kirjutada mõni laul või kirjutada kiri jne., siis lepitakse varem kokku, mitu punkti selle eest antakse, millejuures vead (miinuspunktid) maha arvatakse.

Et testide täitmise tagajärgedest anda väikest ülevaadet, toon siin kokkuvõttes Põhja-Saksamaa eesti laste suvikodu testide täitmise tulemused 1965.a.

Ia aste (keelt mittevaldajad). Testi kirjutamisest võttis osa 14 õpilast, küsimusi vastamiseks oli antud 9 (eesti keel). Iga küsimus koosnes viiest, kümnest ja enamast alaküsimusest. Näit. rea lausete ja sõnade tõlkimine, laulude kirjutamine jne. Selles astmes ei olnud hindamise aluseks punktide süsteem, vaid parimaks loeti need õpilased, kelle töös oli kõige vähem vigu. Tulemused osutusid järgmisteks:

I koht	—	kõik küsimused vastatud, millejuures esines 1,5 õigekirjaviga.
II koht	—	„ „ „ „ „ 3 „
III koht	—	„ „ „ „ „ 4 „
IV koht	—	„ „ „ „ „ 5 „
V koht	—	„ „ „ „ „ 7 „

Edasi esineb testides 13 kuni 35 viga, kusjuures ühel õpilasel oli 115 viga. *I aste (algk. 1.+2. kl.)* Testi kirjutamisest võttis osa 10 õpilast. Küsimusi vastamiseks oli antud 13 (eesti keel). Maksimaalne punktide saamise võimalus 184 p. Testi tulemused osutusid järgmisteks: I koht — 184 punkti, II koht — 178 punkti, III koht — 173 punkti, IV koht — 157 punkti ja V koht — 145 punkti. Edasi said kõik õpilased üle 130 punkti, välja arvatud üks õpilane, kellel oli 66 punkti.

II aste (algk. 3.+4. kl.) Testi kirjutamisest võttis osa 10 õpilast. Küsimusi vastamiseks oli esitatud 24 (eesti keel ja maateadus). Maksimaalne punktide saamise võimalus 213 p. Testi tulemused olid järgmised I koht — 199,5 punkti, II koht — 198 punkti, III koht — 192 punkti, IV koht — 177 punkti ja V koht — 162 punkti. Edasi said punkte: 4 õpilast 127 kuni 118,5 punkti ja üks õpilane sai 67,5 punkti.

III aste (algk. 5.+6. kl.) Testi kirjutamisest võttis osa 5 õpilast. Küsimusi vastamiseks oli esitatud 36 (eesti keel, kirjandus, ajalugu, maateadus, kodanikuõpetus ja ülev. eesti majand.). Maksimaalne punktide saamise võimalus 352 punkti. Testi tulemused osutusid järgmisteks: I koht — 344,5 punkti, II koht — 287 punkti, III koht — 232 punkti, IV koht — 177 punkti ja V koht 157 punkti.

Tõin 1965. a. suvel toimunud suvikodus kirjutatud testide läitmise tulemused näitena põhjusel, et sellest suvikodust osavõtjad õpilased olid eranditult oma teadmised omandanud ainult täienduskoolides ja suvikodudes. Pääle selle olid suvikodu lapsed 1965. a. suvel tunduvalt koormatud Saksamaa esimese eesti laste laulupäeva kava ettevalmistamisega.

Igas astmes antakse välja kolm auhinda ja üks kuni kaks preemiat. Kõik auhinnad on rahalised, välja arvatud preemiad. Rahaliste auhindade asjas on olnud eriarvamusi. Kuid kogemuste ja tähelepanekute järele on noored rahalistest auhindadest, vaatamata selle väärtusele, rohkem huvitatud kui mõnest kinkeesemest.

Õppetöö suvikodus toimub kindlaks määratud tunnikava alusel, mis on suvikodu ruumis välja pandud. Tunnid antakse enne lõunat kella 9—12, seega kolm tundi à 0.45 minutit.

Päälelõunane aeg kasutatakse eesti laulude (muusika) ja rahvatantsude õppimiseks, jalutamiseks, ujumiseks ja mängimiseks.

Kui õppetöö lõppeesmärgiks on testide kirjutamine ja sellega ühenduses püüe, võimalikult suurema punktide arvuga tulla paremale auhinnale, siis laulude ja rahvatantsude õppimise ligemaks eesmärgiks on esinemine suvikodu lõpp-peol-lõkkeõhtul, kuhu kutsutakse rohkesti lastevanemaid ja teisi külalisi.

Laulude õpetamiseks moodustatakse õpetaja poolt laste laulukoorid.

- a) Koor vanematele õpilastele, kes õpivad kahe- ja kolmehäälsed laule.
- b) Koor väikestele lastele, kes õpivad ühehäälsed laule.

Rahvatantsurühmi on samuti kaks: a) suuremate ja vanemate laste rühm, alates 12. eluaastast ja b) väikeste laste rühm, 8.—12. aasta vanuseni.

Oleme püüdnud suvikodu tegevust organiseerida selliselt, et kõik kasvanud oleksid sihikindlalt rakendatud püüdlusega jõuda üllesaatud eesmärgini, kasvatada noortes ühtekuuluvuse- ja kohusetunnet.

Eeltoodu peaks küllaldaselt tõestama, et suvikodu päevane tegevus oli muutunud palju sisukamaks ja mitmekesisemaks. Vabaks tegevuseks — mängudeks, ujumiseks, sportimiseks jne. — leidis aega küllaldaselt.

Loomulikult tuleb hoolitseda selle eest, et huvi töö ja tegevuse vastu ei kaoks ja et lapsi liigselt ei väsitataks. Tegevus peab olema vaheldusrikas. Ilusa ilmaga võib õppetunde korraldada ka vabas looduses, samuti laulda ja tantsida supelrannas, vaheldumisi suplemise ja mängimisega. Võib õpilastega kokku leppida selliselt, et hommikupoolel tehakse tõsiselt tööd ja õhtupoolik veedetakse supeldes ja päevitades. Olenedes ilmastikust, võib see toimuda ümberpöörduvalt. Kõige sellejuures tuleb sisendada õpilastesse teadmine, et töö ja mäng toimugu rõõbiti selliselt, et midagi ei tohi jääda tegemata. See aitab noortes kasvatada kohuse-, distsipliini- ja vastulustunnet. Saksamaa eesti laste suvikodudes ei ole sellel alal senini olnud nimetamisväärseid raskusi.

Nagu eespool mainitud, on suvikodu tegevus suunatud selliselt, et töötulemused oleksid peatselt nähtavad ja et saavutusi oleks võimalik näidata ja esitada ka avalikkusele, kus võib loota tööle teatud hinnangut. Oleme püüdnud igal suvel suvikodu tegevust lõpetada rõõmsalt ja tujuküllaselt. Selleks oodatavaks lõppsündmuseks on kujunenud oodatud suvikodu lõppaktus ja sellele järgnev, võimalikult sisuka kavaga lõkkeõhtu, mis korraldatakse üks päev enne kojusõitu.

Meie oleme algusest pääle annud rahvusliku kasvatuse osas pidulikule suvikodu tegevuse lõpetamisele väga tähtsa osa, mis on annud meie arvates häid tulemusi. Pääle õppetöö on suvikodu tähtsaks ülesandeks, koondada võõra rahva hulgas hajutatult elunevaid eesti noori ühiseks pereks ja selles suure ühises peres luua õhkkond ja vaimsus, mis neid alatiseks ühendab, ka siis, kui nad suvikodust lahkuvad oma kodudesse. — Suvikodu töökava on küllaltki tihe ja nõuab igalt noorelt küllaldast tähelepanu, et seda täita. Isiklike ja südamlike kontaktide loomise võimalus noorte vahel on sellega teatud määral olude sunnil piiratud. Eriti võib seda märgata tagasihoidliku iseloomuga laste juures.

Ettevalmistatud pidulikkus, käesoleval juhul pidulik aktus, võimaldab suures hulgal koosviibivates noortes luua ja esile kutsuda vaimustust. Ühine vaimustus seob noori hingeliselt üheks tervikuks. Selles ühises spontaanses ja ülevas meeleolus esiletõstetud rahvuslik ühtekuuluvus, rõhutatud rahvuslik vaim, iseteadvus ja uhkus koos suvikodust kaasavõetavate mälestustega, jää-

vad noorte teadvusse aastakümneiks ja säilitab omavahelised sidemed ka tulevikus.

Selle eesmärgi saavutamiseks oleme aktuse päeva kujundanud pidupäevaks. Saal, kuhu kogunetakse ühise perena, on ilustatud rahvuslippude, lillede ja rohelisega. Väljaantavad auhinnad ja preemiad on saalis asetatud oma kohale silmapaistva esinduslikkusega. Terve suvikodu pere on pühapäevasel rõivas-tatud nägusais rahvarõivais. Ka õpetajad esinevad pühapäevakohaselt ja päl-vivad tihti õpilaste austavat tähelepanu, mis tõstab esile tunnetuse vanemate austamise ja respektierimise vajadusest.

Kogunetakse saali täis põnevat ootust, ei kõnelda nii valjult kui tavaliselt. Selleks päevaks on kohale tulnud ka lastevanemaid ja omakseid. Kuna suvi-kodu asub tavaliselt mõnes Saksa noortekodus, kus viibib tihti mitmest rah-vusest noortegruppe, siis on loomulik, et palume ka neid aktust külastada, kellele olulised osad aktuse käigust tõlgitakse. Nii ulatub aktusest osavõtjate arv 100 kuni 150.

Aktus algab palvusega, mida ilustab lastekoor. Selle järele antakse ülevaa-de suvikodu töö ja tegevuse tulemustest ja üteldakse länu kõigile eesti pois-tele ja tüdrukutele, kes oma osavõtuga suvikodu tegevusest on tõestanud ar-mastust oma kodumaa ja rahva vastu, niisamuti kinnitavad sellega tahet jääda ka siin võõrsil eestlasteks.

Nüüd tehakse teatavaks auhinna- ja preemiate saajad.

Kõik auhinna- ja preemiate saajad tulevad üksikult publiku ette, kus juha-taja neile ümbriku või kingituse koos lillede ja käesurvega pidulikult üle an-nab. Kogu tegevust saadab vaimustav aplaus ja auhinnasaajad koos ühiseks pereks kasvanud sõprade ja sõbrataridega moodustavad ühise rõkkava noorte ühiskonna. On uhke jälgida noorte säravaid silmi ja leegitsevaid südameid, kui hünni laulmisega, täis vaimustust, lõpetame aktuse. Nii oleme kasvanud ühiseks vaimseks pereks ja peatselt lahkumisele mõteldes läigib nii paljude silmis vaikne pisar, mis on südame vaikiv kõne.

Aktuele, mis toimub tavaliselt pärast lõunat, järgneb õhtul lõkkeõhtu, kuhu koguneb ka suvikodu ümbruskonnast uudishimulikke külalisi. Lõkkeõhtul esinevad suvikodu laulukoorid, solistid, suurte ja väikeste laste rahvatantsu-rühmad. Esitatakse mitmekesiseid lõkkenumbreid jne.

Ettekandeid võetakse täie tõsidusega ja kõike püütakse esitada hästi ja pi-dulikult, et teenida kuulajaskonna kiitust. Kogu tegevus jäädvustatakse pildis-misega.

Lõkkeõhtu kava täitmisele järgneb seltskondlik koosviibimine lantsuga lõk-ketule ümber. Kuna sellel õhtul algab öörahu alles kell 24.00, siis kasutatakse aega tantsimiseks ja lõbutsemiseks viimse võimaluseni.

Kokku võites võib mainida, et oleme lühikese ajaga teinud noortega tublit tööd. Oleme neis suutnud äratada rahvuslikku uhkust, iseteadvust ja

endausaldust, oleme kasvatanud noortes rahvuslikku vaimu ja vaimustust, mis peab neid eraldama pääletungivast võõrast vaimust.

Kuid vaatamata selja taha jäänud pingelistele tööpäevadele, omavad noored veel palju ülevoolavat elujõudu ja võivad koju minna värsketena ja päikesest pruunistunud palgega. Kõik lahkuvad kindla lootusega ja sooviga, järgmisel suvel uuesti kohata. Selles vaimus on Saksamaa eesti laste suvikodud töötanud 11 pikka aastat. Seitsme-kaheksa aasta vanusena tullakse suvikodu perekonda ja jäädakse sellesse kuni seitsme-kaheksateistkümnenda eluaastani. Keegi ei ole eemale jäänud õppimiskohustuse, auhinnast või preemiast ilmajäämise ega mõne muu võimaliku "pahanduse" kartusel.

Suvikodu töö ja tegevuse organiseerimine ja rakendamine nõuab õpetajailt palju tööd ja vaeva ning pingutavat endaohverdumist. Seda vastutusrikkast tööd saab teha armastusega ja sisemise kohustustundega, anda kogu oma füüsiline ja vaimne jõud noorte teenistusesse. Iga õpetaja peab ennekõike ise uskuma õppe- ja kasvatustöös ülesseatud eesmärkide saavutamisse ja rahvusliku kasvatustöö väärtusse, siis võib ta seda sisendada ka noortesse. Täitkem omi kohustusi armastuses oma armastatud kodumaa ja eesti noorte vastu! Püüdkem noortesse istutada kõike seda, mis meie kodumaa kord meisse on istutanud. See vaim juhtigu meid noorte õpetamisel ja kasvatamisel Eesti vabaduse uuesti sünniks!

Juan Lepik

EESTI KODU MÕJU EESTLUSE VILJELEMISEL

Kodu on primaarse tähtsusega

Kodul on suur vaimne väärtus. Kodu on kohaks, kus meie lapsed saavad oma vaimutugevuse. Kodu on see, mis annab lapsele keele, kauni emakeele, mis jääb talle kuni elu lõpuni. Seega on kodu meile eestluse hälliks, kantsiks ja varasalveks, kust loodame pealekasvu praegusele generatsioonile.

Kodu on lastekasvatuses primaarse tähtsusega ja need muljed, elamused ja mõjutused, mis annab kodu oma hea eeskujuga, on püsiva tähtsusega noorte käitumise ja hoiaku raudvaras.

Üheks tähtsamaks kodu ülesandeks paguluses on emakeele säilitamine ja õpetamine lastele. Tuleb hoiduda mitme keele segamini rääkimisest ning tuleb alati kasutada emakeelt koduses keskustelus. Kui laps on saanud tugeva emakeele aluse, siis säilib see igavesti. Kui tema algkeeleks on olnud mitme keele segu, siis läheb ta hiljem paratamatult üle keelele, mida ta rohkem kuuleb ja mis on talle kergem eneseväljenduseks.

Kriitiline moment saabub, kui laps hakkab iseseisvalt kokku puutuma välismaailmaga — omavanuste ameerika lastega.

Siis peab ta ennast suutma väljendada inglise keeles, muidu võib temal tekkida häbitunne, isegi alaväärsustunne, mis sunnib teda hülgama kodu ja vanemaid. Lapsed õpivad võõrkeele kiiresti, ilma et selleks vanemad erilisi saumme peaksid ette võtma.

Küll peavad vanemad pidevalt jälgima, et uue keele õppimise kõrval eesti keel ei jääks unarusse. Siin peab lastele süvendama mõistmist, peab neile selgeks tegema, miks tema ja tema vanemad räägivad teist keelt, kui nende ümbruskond ning millist keelt tarvitavad ühe või teisega läbikäimisel.

Et selgitada seda küllaltki rasket punkti, peab laste ja vanemate vahel valitsema täielik omavaheline usaldus ja üksteise mõistmine. Seda ei tohi teha kergekäeliselt käskides ja keelates, ilma laste oma tundeid mõistmata. Meie, tänapäeva lastevanemad, elame hoopiski teises vaimumaailmas kui meie siin Ameerikas sündinud lapsed.

Elame mälestustes, oma lapsepõlves, ning püüame oma lapsi samade meetoditega kasvatada. Need meetodid olid head meie generatsioonile ja sellele eelnenud generatsioonile, kuid tänapäeva aatomiajastu lapsed ei tea midagi Kodu-Eesti rahulikust ümbrusest, neid ei ümbritse igal sammul emakeele kõla ning nende koolitöö ei toimu emakeeles.

Seda suurem raskus lasub eesti kodul laste kasvatamisel headeks eestlasteks. Võiksime öelda, et meie lapsed pagulaskodudes on lõhki kistud kahe erineva arusaamise ja eluviisi vahel. Ühel pool eesti kodu, lapsevanemad: karged, põhjamaiselt tagasihoidlikud, töökad ja visad, et oma lastele muretseda tulevikku. Laps kuulub ja on seotud selle koduga armastusest oma vanemate vastu, temale on see päris kodu. Teiselt poolt impulsiivne publitsiv elurütm, paljude rahvaste paabel, mitmed ahvatlused, teissugune ellusuhtumine ning iseendi võrdlus oma ameeriklastest tuttavatega. Siin seisab noor dilemma ees: kuhu tema tõeliselt kuulub?

Vastuse selles küsimuses peab andma kodu. Et saavutada tasakaalu kahe erineva eluvoolu vahel ning aidata lapsi mõista nende vanemate püüdlusi, peab lastele osutama palju rohkem tähelepanu, kui seda paraku tehakse. On vähe sellest, kui jagame lastele käskusid ja keeldusid, küsime kuidas tal koolis läks ja vaatame, et ta õigel ajal magama läheks. Peame arvestama last kui omasugust, kel on niisamuti probleeme, tihti palju suuremaid

tema mõistusele, mis meile tunduvad naeruväärsetena, millede lahendamisel ta vajab oma vanemate abi.

On vähe sellest, kui ütleme, et eesti kodu peab kasvatama lapsi eestlasteks. Me tahame, et need eestlased oleksid ka iseloomu-kindlad, suurejoonelised ning head kodanikud oma rahvale ja maale, kus ta praegu elab. Vastastikusele mõistmisele tuginedes saavad lastevanemad vormida laste iseloomu, tehes seda järjekindlalt alates east, kus lastel hakkavad kujunema omad soovid, kalduvused ja tungid. Seda tehakse tahtevabaduse piiramisega, reeglite ülesseadmisega ning pideva kontrolli ja jälgimise läbi.

Läbikäimine teiste eesti noortega perekondades, täienduskoolides või noorte-organisatsioonides aitab veelgi süvendada noore enesetunnet, et ta on eestlane ja et peale tema on veel rohkesti teisi, kes jagavad temaga neidsamu ideid ja mõtteid.

Lastevanemad, olles huvitatud laste edaspidisest arengust ja käekäigust, peavad ise aktiivselt osa võtma eesti organisatsioonide tööst, sellega andes eeskuju kasvavatele noortele. Vanemad peavad hoolitsema, et lastel oleksid käepärast eestikeelsed ajalehed ja ajakirjad, samuti eestikeelne kirjandus ja et neid ka loetakse terve perekonna poolt. Mitmesugustest eestikeelsetest kultuuriüritustest võetagu osa terve perekonnaga, sest mis on hea vanemale, seda võib pakkuda ka noortele.

Kuid samal ajal peab eesti ühiskond ulatama eesti kodule oma abistava käe ning muretsema vahendeid, milledega seda tööd teostada. Kui palju on meil olnud kultuuriüritusi, mis on korraldatud vaid lastele? Kas on meie teatrilaval lavastatud ühtegi lastenäidendit või esitatud muusikat, mis tutvustaks eesti helindeid alates lasteaia riimidest kuni tänapäeva meistritöödeni?

Suur vajadus on parema ja ajakohasema eestikeelse lastekirjanduse järele, mida lapsed loeksid huviga, ilma vanemate sundimata. Samal ajal on vaja toetada ja soodustada eesti täienduskoolide ning noorteorganisatsioonide tööd, kes omalt poolt aitavad kaasa noorte vormimisel headeks eestlasteks.

Kodu on kohaks, kust laps saab oma esimese õpetuse. Kui kodu ei suuda täita temale pandud lootusi, siis on raske ka lastelt endilt paremat nõuda. Järelikult võime öelda, et kodul on eestluse viljelemise teel üks tähtsamaid, kuid kindlasti kõige esimene samm astuda.

Ilmar Pleer
U.S.A.

Meie lapsed võõrsil õpivad vastava asukohamaa koolides. Õigustega eesti koolides õppivad õpilased kasutavad ka asukohamaa koolide õpikuid. Seega muutub ülearuseks kogu vastavat ainet käsitlevate õpikute koostamine. Meie lastele määratud õpikuis võiks käsitleda peamiselt õppeaine või -ainete seda osa, mida asukohamaa õpikuis ei leidu, s. o. omakultuurilist osa, kodumaa-list aimestikku.

Kodumaaalise aimestiku valikus ja ulatuses saab teha kompromissi eri maa-del elavate kaasmaalaste vajadusi ja nõudmisi arvestades. Paratamatult tuleb siis sel puhul arvestada seda, et õpik tuleb aine rohkuselt mahukam ja ula-tuslikum. Aine seisukohalt oleks see ainult tervitatav. Õpiku koostamisel tu-leb silmas pidada, et mõeldav ainevalik oleks teostatav ilma suuremate ras-kusteta. Et õpik sealjuures kujuneb hinnalt veidi kallimaks, see on parata-matu, kuid mitte üle jõu käiv.

Kes koostaks õpikud? Kes need vastuvõetavaiks tunnistaks? Kes kirjastaks ja levitaks?

Õpiku koostamiseks materjali leidub, kuid selle korraldamine õpikuks an-nab kaunis palju tööd. Meil on paguluses senini ilmunud terve rida õpikuid — seega on ka autorid olemas. On loota, et need autorid on nõus oma teoseid muutunud nõuete kohaselt ümber töötama. Noori kirja- ja koolimehi on pa-guluses peale kasvanud. Loota on, et ka need oma abi õpikute koostamisel ei keela. Kuid meie vajame organit, kes autorite tööd koordineeriks. Seesugune organi loomine meie kesksete organisatsioonide koostöös ei tohiks olla või-matu ülesanne. Pealegi on juhiseid aine ulatuse ja sisulise korraldamise jaoks olemas Rootsis Eesti Komitee Koolitoimkonna poolt koostatud ja avaldatud õppekavade ja nende seletuskirjade näol. Kas ei oleks võimalik teha katsset autorite koondamiseks ja nende töö koordineerimiseks ülemaailmses ulatu-ses? Mõeldav oleks, et algatuse selleks teeks Eesti Komitee Rootsis, kui suu-remate kogemustega eesti koolide organiseerija paguluses.

Ülalmainitud organile võiks panna ka ülesanded koostatud õpikute heaks-kiitmiseks. On mõeldav, et selle organi koosseisu kuulusid esindajad igalt maalt, kus leidub eesti noori. Seega oleks kõikide erinevad huvid esindatud ja tuleksid koostöös rahuldamisele.

Kirjastamine tuleb usaldada ühe kirjastuse hoolde. See oleks majandus-likult soodsam, kui mitme paralleelse kirjastuse rajamine. Praegu Rootsis tegutsevat Õpperaamatute Fondi saaks vajaduse kohaselt ümber organisee-rida ja tema juhtkonda teiste maade esindajatega täiendada. Kirjastuse üles-annete hulka kuuluks ka õpikute levitamine. Kui selleks kohapealseid esindusi vaja läheks, siis sellistena võiksid toimida kohalikud koolide ülalpidajad.

Peale õpikute koostamise ja kirjastamise saaks eelpool-mainitud koostöö-organ ja kirjastus lisaülesandeks koolidele sobivate õppevahendite, kaartide,

filmide, valguspiltide, heliplaatide jne. soetamise, levitamise ja koolidele laenuutamise.

Oletades, et ülalkirjeldatud organid teoks saavad, saaksid meie koolid ja täienduskoolid varustatud sobivate õpikutega ja õppevahenditega. Seda saaks teha ka märksa odavamalt kui praegu. Õpikute trükk tuleks suurema arvulisem ja õpiku hind tublisti odavam. Ka audiovisuaalsete õppevahendite valmistamine hulgi on palju odavam kui väiksema arvu juures.

Nii palju õpikute vajadusest ja selle vajaduse rahuldamise võimalustest. Järgnevalt veidi sellest, missugustele nõuetele peaksid meie koolide ja täienduskoolide õpikud vastama.

Kui jälgida tänapäeva ühiskonna arengut ja seda kas või pealiskaudseltki analüüsida, siis võime konstateerida, et ühiskonna areng tänapäeval nii tehniliselt, majanduslikult kui ka ideeliselt areneb ja muulub väga kiires tempos. Kuna kool on osa ühiskonnast, siis ei saa kool oma arengus jääda passiivseks, vaid peab enesele leidma sobiva koha arenevas ühiskonnas. See nõue kehtib eriti suurel määral meie vabas maailmas tegutsevate eesti koolide kohta. Meie koolid on ju eeskätt võitlusvahendid meie rahvuse ja rahvuskultuuri säilitamiseks. Võitlusvahend, relv, peab aga olema kõigiti ajakohane, et mitte võitluses alla jääda.

Meie kõik oleme õppinud ja ka õpetanud õpikute abil, kuhu oli koondatud vastava aine või koguni mitme õppeaasta ainevara. Ei saa väita, et need õpikud olid halvad, sest siis oleksid meie ise ka sellised, sest kooli ja õpiku mõju õpilasele on suur. Vastuoks — need õpikud olid ja on kõigiti otstarbekohased oma aja nõudmistele raamides. Kuid tänapäeva kool tahab anda õpilastele rohkem kui meieaegsed õpikud andsid.

Nagu kogu ühiskonna elu oma avaldustes ja nõudmistes on muutunud mitmekesiseks, on ka ühiskonna poolt koolile esitatud nõuded mitmekesisunud. Kool ei suuda enam ainult õpikute abil temale pandud ülesandeid läita. Seepärast on abiks võetud õige mitmesuguseid õppevahendeid, mis õpilase meelte arendamisele ja rakendamisele palju avaramaid võimalusi annavad. Peale nägemismeele on moodsate õppevahendite abil võimalik arendada ja õppimisel kasutada kuulmis- ja kompamismeelt. Neid õppevahendeid on mitmesuguseid ja neid tuntakse nimetuse all audiovisuaalsed õppevahendid.

Tänapäeva kool esitab õpilastele ja õpetajatele hoopis suuremad nõudmised isetegevuse alal, kui see oli veel umbes 25 aastat tagasi. Isetegevust püütakse rakendada nii individuaalses õppetöös kui ka rühmadena töötades. Need nõudmised on põhjustanud terve rea abiraamatute ja töövihkude kasutamisele võlmitst peaaegu kõikides õppeainetes. Samuti on need mõjustanud aine jaotust põhi-õpikuis, kus sageli õpilaste iseseisvad ülesanded ja nende lahendamine moodustavad suure osa sisust. Raamatukogu osatähtsus koolis on suurenenud. Mitugi pakitsevat päevaküsimust lahendatakse rühmatöö korras raamatukogus, et saada andmeid otseseist allikaist. See kehtib eriti

ühiskonnaõpetuse, loodusteaduse, maateaduse ja ajaloo kohta. Kuid õpik on siiski paratamatult vajalik, kui kõikide kõrvalt tulevate niitude ühiseks köieks koondaja.

Kas meie saame oma läënduskoolides üldisest teest kõrvale kalduda ja ainult ühe mahuka õpiku kasutamisele truuks jääda? Küsimusele on raske anda rahuldavat vastust kuna, nagu juba eelpool mainisin, on õpikuil, kuhu on koondatud kõik ühe või mitme õppeaasta ainevara, teatud eelised. Kuid seesuguste õpikute koostamine ja kasutamine esitaks nii nende koostajaile kui ka õpetajaile ja õpilasile niivõrd suuri nõudmisi, et paratamatult peame hakkama mõtlema õpikute moderniseerimisele.

Õeldakse, et päikese all ei olewat midagi uut. Ajalugu kordub. Meie oma-riikluse ajal rõhutati *üldõpetuse* tähtsust koolitöös. See tähendab, et üksikuid aineid õpetatakse tihedas koostöös üksteisega. Üldõpetus aitab ära hoida asjatuid kordamisi ainete õpetamisel ja annab paremaid võimalusi õpilase isikuse arendamiseks. Ka individuaalne õppetöö ja vaba töö gruppitööna ei olnud meie koolides tundmatud. Neid õpetamisvorme kasutatakse hea eduga ka tänapäeva koolides, kas üksikuna või kombineeritult.

Kuid õpetamisvorm ei ole veel selle õpetamise meetod. Õppeaine õpetamise meetod on viis, mille järgi ainet ettenähtud vormis käsitletakse. Ideaalne oleks, kui meil oleks õpetajaid, kes on ettevalmistatud eesti aineid metoodiliselt õigesti õpetama. Kuid meil on väga raske saada sellise ettevalmistusega õpetajaid. Sellepärast peavad meie koolide õpikud olema metoodiliselt nii hästi koostatud, et tarbekorral võib õpetaja isik jääda ainult õppetöö vormiliseks korraldajaks. Siin on ka mõeldav, et lastevanemad kodus, õpikute kaasabil, võivad oma lastele cesti ainetes õpetust korraldada. See oleks vormilt individuaalne õppetöö, mis jälgib õpikus kasutatud meetodit.

Õpilaste aktiivsust ja isetegevust saab stimuleerida eeskätt sobivate ülesannete iseseisva lahendamise kaudu. Seesugused ülesanded tuleb mahutada õpikusse seoses läbivõetava ainega. Võimaluse piirides peaks õpikus leiduma ruumi ka ülesannete lahendamiseks. Lahendused olgu sealjuures täienduseks õpiku tekstile ja illustratsioonidele. Taimede, kivide jne. kogumine ja metoodiline korraldamine aitavad õppetööd elustada. Niisamuti ajaleheväljalõigete, kirjade, pillide, jooniste jne. kogumine ja korraldamine kaustadesse. Ka see peab toimuma tihedas koostöös jooksva õppetööga. Õpik, kui see on vihkõpik, on seesuguses kaustlas tööjuhisenä esikohal. Üldõpetuse printsiibi jälgimine lihtsustaks ja kergendaks seesugust individuaalses vormis korraldatud aine või ainete läbitöötamist.

Eelpool puudutasin mõistet vihkõpik. Mis on vihkõpik? Vihkõpik on õpik, mis on koostatud ja trükitud osade kaupa. Sellise õpiku kasutamise juures püsib õpilase huvi õpiku vastu, sest iga uus vihk toob kaasa midagi uut, seni-tundmatut. Vihkõpikut saab kergemini täiendada õpilaste iseseisvate töö-ülesannetega ja sobiva kohaga nende lahendamiseks. Kui suudame teostada

eri maadel tegutsevate koolide koostöö, nagu eelpool soovitasin, siis on vihkõpikut kergem ümber korraldada eri maadel töötavate koolide nõuete kohaselt. Ka ideeliste aluste muutumisel saab vihkõpikut kergemini kohandada uutele nõuetele.

Üldõpetuse seisukohast lähtudes tuleb *kodulugu* paratamatult seada lähtekohaks, millest teised õppeained väljuvad ja millele need tuginevad. Koduloo õpetamine aga eeldab kodu, kodukuru ja kodumaa olemasolu. Eestluse seisukohalt nähtuna on meie pagulaskodud rohkem elukohad kui kodud. Kodukuru siin on võõrailmeline. Olukorrast ülesaamiseks peame oma noortele ühe keskse kodu välja mõtlema, selle reaalseil aluseil välja kujundama ja võimaluse piires siduma kodudega, kus praegu elame. See on suur ja raske ülesanne, kuid siiski lahendatav. Sel teel lootsime aluse ja lähtekoha, millele ehitame õppetöö oma koolides ja täienduskoolides võõrsil.

Seoses täienduskoolide õppekavade koostamisega avaldati soovi, et koostataks koduloo õpik, mis püüaks jälgida õppekavades soovitatud ainekäsitlemist. Käsitlusi on koostatud, Eesti Komitee Koolitoimkonna poolt heaks kiidetud ja ilmub trükist mõne nädala pärast Rootsi-Eesti Õpperaamatufondi kirjastusel. Õpik ilmub vihkõpikuna esimese vihuna. Teise vihu käsikiri on koostamisel. Aine ulatuselt on see sobiv kui loodusloo käsiraamat ka vanemaile klassidele, niisamuti skautidele ja kõikidele, kes soovivad tutvuneda kodumaa loodusega. Noorematele klassidele on võimalik teha nõuetele vastav ainevalik.

Tegevus õpikus algab ühes pagulaskodus kusagil väljaspool Eestit ja läheb sujuvalt tagasi kodumaale. Edasi käsitletakse ühte maakodu ja selle ümbruskonda Eestis. Ka ranniku- ja tööstusasulatega on side loodud, niisamuti Tallinnaga. Õpik on ühtlasi mõeldud õpilaste töövihikuna. Kuigi õpik on rikkalikult illustreeritud (umbes 200 pilti), kujuneb õpiku hind suhteliselt odavaks.

Õpikus käsitletakse koduümbruse loodust, lähtudes loodus-ühiskondadest. Üks eesti pois vaatlleb isa juhatusel loodust õues, heinamaal, põllul, metsas, rannikul jne. Iga loodus-ühiskond moodustab omaette peatüki. Et soodustada meie ilusama kultuurivara, laulu, arendamist, algab iga peatükk sobiva ja üldtuntud ühislauluga. Eripeatükina on toodud kokkuvõtlik ajalooline tagapõhi, tõenduseks, et ainult meil, eestlastel, on õigus oma maale.

Eesti keele õpikud, nii aabits kui ka lugemikud, ei saa olla omaette isoleeritud ühikud, vaid peavad moodustama ühe lüli üldises õpiku reas. See lüli oleks teisi koondav ja kattev. Pidulikult öeldes: eesti keel on ehitus, mille alusmüüriks on kodulugu. Sellesse ehitusse koondaksime kogu meie koolide kultuurivara. Ilma keeleta ei saa ju olla kultuuri.

Ma ei saa mõelduda nõudest, et ka eesti keele õpikud peavad olema vihkõpikud, kuna selliseid on parem nõudele kohandada. Ka siin olgu õpilaste iseseisvad tööülesanded õpiku lahutamatu ja täiendav osa. Koolide vanemais

klassides tundub siiski ka eriline keeleõpik olevat vajalik. See võimaldab aine iseseisvat läbitöötmist ja eesti keele peensuste kättesaadavamaks tegemist. Kaaned väljalõigelega, piltide jne. kogumiseks võivad olla ühised teiste ainetega. Kaante vahel tuleks seesugusel juhul vahelehtedega eraldada erisakonnad üksikutele ainetele.

Maateaduse ja ajaloo õpikute koostamine jälgib samu põhimõtteid kui koduloo ja emakeele õpikute koostamine. Aine elustamiseks on siin õpikute kõrval otstarbekohane kasutada suuremal määral audiovisuaalseid õppevahendeid, niisamuti saatekirjandust. Õpilaste iseseisvad tööd on läënduseks ja süvenduseks kodaloo alustatud õpinguile. Kogud ja kaaned on nende kogude hoidmiseks, nagu eelpool mainitud. Erandi moodustavad kogud, mis on kogutud looduses. Need nõuavad spetsiaalseid hoidmisviise.

On mõeldav, et osa kogutud materjalist jääb koolide kogudesse kasutamiseks järgmisil aastail.

Laulmise ja muusika õpik peaks sisaldama ka laulumänge, rahvatantse jne. Ka siin on võimalik, ainet sisu järele koondades, jõuda sobiva vihkõpikuni. Ainet vihkudesse koondades saaks jälgida nii õpilaste vanuse (arenemise) kui ka aine iseloomu printsiipi.

Omaette õpiku moodustaks *käsiraamat õpetajaile ja lastevanematele*. Seesuguse õpiku vajadusele on juba lähelepanu juhitud (kirjanik B. Kangro). See õpik peaks sisaldama ka juhtnõore laste kasvatamiseks, niisamuti harjutamiseks õppimise tehnikas. Loomulikult peaks seal leiduma ruumi ka ainete meetodika elementaarseks käsitlemiseks.

Omaette rühma peaksid moodustama *elkoolialised lapsed* ja teatava piirini algkoolide nooremate klasside õpilased. Selles eas on laste aja- ja ruumimõiste alles arenemisel ja konkreetsete ainete õpetamine seega ebaotstarbekohane. Kuid ka nendel õpilastele on võimalik koostada sobiv vihkõpik, kus peamine lähelepanu oleks pühendatud eesti keele sõnavara läëndamisele, emakeeles lugemise ja kirjutamise õpetamisele ja lastekohastele, kuid sealjuures eestiainelistele mängudele.

Senini olen õpikute küsimust puudutanud peamiselt vormilisest küljest. Kõne all on olnud nende vajadus ja väljaandmise võimalused. Ka sisu jaotusest on juttu olnud, niisamuti koostööst autorite ja kirjastajate vahel.

Õpikute sisu olen teadlikult jätnud lähemalt puudutamata. Täienduskoolide õppekavad on koos seletuskirjadega Eesti Komitee Koolitoimkonna poolt avaldatud ja kõigile kättesaadavad. Need on küllalt ulatuslikud, et olla juhi- seks õpikute koostamisel ja selleks ainevaliku tegemisel. Lisan siiski siia juurde kokkuvõtlikult üldisi nõudmisi õpikute koostamiseks. Neid nõudmisi näivad jälgivat ka õpikute autorid nendel maadel ja kultuuripiirkondades, kus väljaantud õpikutega nende ridade kirjutajal on olnud võimalus tutvuda. Meie oludele kohaste õpikute koostamine ja selleks ainevaliku tegemine seab autoritele suuri nõudmisi. Autorid peavad arvestama õpikute kasutajate va-

jadusi eri maadel ja eriolukordades. Niisamuti ei saa meie unustada meie täis-aegseid koole. Ka need vajavad õpikuid. Kuid hea tahtmise juures saame kõikidest raskustest üle.

Üldised nõudmised õpikute kohta, kohandatuina meie olude kohaselt, on järgmised:

1. Õpik peab sisaldama vajalise osa teadmisi, mida õpilane peab omandama. Õpikus käsitletud aine peab olema valitud nii, et eri maadel kasutamiseks ja ka muudel põhjustel saaks teha oludest tingitud ainevalikut.
2. Õpiku aineulatus ei tohi piirduda ainehulga miinimumiga, vaid peab võimaldama ka ainest enam huvitatud õpilasile sellesse süvenemist.
3. Õpiku keel olgu kergesti loetav ja ainekäsitus huvitav, aja-, olukorra- ja otstarbekohane.
4. Võimaluse piires juhatagu õpik ainest eriti huvitatud õpilasi täiendavate materjalide juurde.
5. Õpik peab sisaldama küllaldasel määral ülesandeid õpilastele iseseisvaiks töödeks. Võimaluse korral peaks olema ühtlasi töövihk, kus lahendatud ülesanded täiendaksid õpiku sisu.
6. Teatavate ainete (emakeel, kodulugu, maateadus, ajalugu) õpikud peaksid tuginema ka kandvale ideele, mitte ainult aine käsitlusele.
7. Õpiku formaat peaks olema käsitsemiseks sobiv. Lehekülgede arv ei tohiks olla suur. Mahukamad õpikud tuleb jaotada üksikvihkudesse. Seega kujuneksid iseenesest vihkõpikud. Vihke saaks koostada kaustadesse, mis täiendatuna õpilaste iseseisvate töödega moodustavad terviku, millel mälestus- esemena on teatud väärtus.
8. Õpikuile lisaks tuleb soetada audiovisuaalseid õppevahendeid heliplaatide, valguspiltide, filmide jne. näol.
9. Raamatukogu peaks leiduma iga kooli juures ja olema kõikidele õpilastele kättesaadav.

Aadu Kajassaar

TÖÖST ÕPIRINGIDES TÄISKASVANUILE

Eesti vanasõna ütleb, et "inimene õpib kuni surmani". See õppimise ja endatäiendamise vajadus on esile kerkinud eriti tänapäeval, mil mitte üksnes tehnika, vaid ka ühiskondlik elu on arenenud kiirsammul. Selle arenguga sammupidamine nõuab meilt kõigilt pidevalt uusi teadmisi, oskusi, arusaamisi ja töömeetodeid.

Täiskasvanuil on teadmiste ja oskuste täiendamiseks mitmesuguseid võimalusi, nagu raamatud, loengud, kursused, rahvaülikoolid. Kõige enam levinud õppimise vormiks täiskasvanute hulgas Rootsis on endatäiendamine *õpiringide* kaudu. Õpiringides õpib praegu Rootsis ümmarguselt 900.000 inimest aastas. Kui võrd suurt tähtsust omistatakse *täiskasvanute edasiõppimisele*, näitab asjaolu, et paljude ülikoolide juurde on asutatud erilised osakonnad, kus uuritakse täisealiste õppimise soodustamiseks vajalikke meetodeid ja töötingimusi. Nimetan siin näiteks kaht: Stockholmi ülikooli Täiskasvanute Pedagoogika Seminari ja samalaadiline uurimisasutus Soomes Tampere Ühiskonnateaduse ülikooli juures.

Miks edasiõppimise võimalust kasutatakse täiskasvanute poolt just õpiringide kaudu?

Õpiringide tegevus toimub väikeses sõprusringis, kus osavõtjad lahendavad probleeme ühiselt hõlpsamalt kui seda teeks üksik isik omaette. Väike rühm võib mõjutada seisukohti, luua ühtekuuluvusetunnet, anda osavõtjaile vaimset tuge ja vastupidavust, mis on tarvilik edasiõppimise eesmärgi saavutamiseks. Kõneluste, arutluste ja vaidluste kaudu ringis võivad osavõtjad ennast kontrollida, kas nad käsitletavast aineist on õigesti aru saanud. See omakorda annab neile enesekindlust ja ergutust töö jätkamiseks ja huvi süvendamiseks. Vastavas määrukses on öeldud, et õpiringi töö peab olema kasvatav mõju, mis aitab osavõtjat vormida kindlate põhimõtetega demokraatlikuks kodanikuks ja uue ühiskonna liikmeks, kellel on sallivust teisitimõttelejate suhtes, julgust väljendumiseks ja võimet iseseisvaks otsustamiseks. Õpiringi töö peab olema plaanikindel je eesmärgiga õppimine, mis peab *inimest arendama*.

Õpiringil peab olema töökava ja kompetentne, keskorganisatsiooni poolt tunnustatud juht ja igal osavõtjal kasutada õppematerjal aine käsitlemiseks.

Osavõtjate arv õpiringis. Ideaalseks peetakse Jeesuse ringi jüngritega, s. o. 12 osavõtjat. Kui õpiring tahab riigilt toetust

saada, siis peab osavõtjaid olema vähemalt 5, juht kaasa arvatud, ja kõige rohkem 20. Osavõtjad peavad olema vähemasti 14 aastat vanad, kusjuures ringi võivad kuuluda ka need, kes kalendariaastal saavad 14 aastat vanaks. Erandi vanuse määras moodustavad *muusika- ja teatriringid*. Nendest võivad osa võtta ka nooremad kui 14-aastased, kuid neid ei tohi olla üle poole osavõtjate arvust.

Eestlasi Rootsisis huvitab eriti laulukooride ja teatriringide tegevuseks toetuse saamine riigilt. *Muusika- ja teatriringides*, mis moodustavad ansambleid ja koore, ei ole osavõtjate arv piiratud 20-ga.

Õpiringides õppimine on üks haru *vabatahtlikust rahvaharidustööst*. Vabatahtliku ja sõbraliku suhtlemise vormi tõttu ongi õpiring kujunenud täiskasvanuile sobivaks edasiõppimise mooduseks. Kuid asjaolu, et õpringist osavõtjad on täisealised, et nad tulevad vabatahtlikult ja vabalt valivad õpiaine, asetab erinevused tööle õpiringis. Pedagoogilised õppemeetodid, mis on lagajärjekad kooli klassiõpetuses, ei ole alati sobivad õpiringitöös. Siin peab töövorme ja -meetodeid kohaldama täiskasvanud inimese õppimisvõimetele ja -eeldustele.

Õpringist osavõtjate töötulemused olenevad sellest, kuivõrd *aktiivselt* nad selle tööst osa võtavad, kuid ka sellest, kuivõrd nad on *harjunud õppima*. Paljud täiskasvanud pole pärast kooli lõpetamist enam kavakindlalt õppinud, nad on unustanud õppimise tehnika ja palju varemõpitud.

Õppimist võib täiskasvanute juures jaotada kolme ossa:

1. mõista õpitava aine sisu,
2. meeles pidada õpitavat ainet ja
3. olema võimeline seda edasi andma.

1. Esimese osa puhul ei halvene täiskasvanute võimed mitte aastatega. Uurimused on näidanud, et võime uutesse intellektuaalsetesse probleemidesse süvenemiseks ei halvene *kvalitatiivselt* keskmiselt enne 60. eluaastat. Kui aga katsed piirata *ajaga*, siis on tulemus halvem, juba kusagil 25.—30. eluaasta ringis.

2. Võime *meeles pidada õpitavat ainet*. Päheõpitav materjal, nagu aastaarvud, nimed, üksikud võõrsõnad, jäävad meelde raskemini kui nooremas eas. Esitan näiteks järgmised sõnad paari-kaupa:

ka — tee	sikk — lips	look — toks
lups — ta	see — kitt	kuur — sakk
lipp — on	kurr — lipp	sull — vapp

Täiskasvanuil on selliste mõttetute sõnade koostist raske mee-

nutada. Kui aga seda katset teha 10.—12-aastaste tüdrukutega või 11.—13-aastaste poistega, on nende meelespidamise tulemused palju paremad.

Täiskasvanute mälu proovimiseks esitan teise näite: olukorra mõju meeleolule — päikesepaiste, kivi ja puu kui chituskmaterjal — kahjutuli, maailma jagamine kahte blokki — Atlandi pakt, piiskopiameti suur moraalne lähtsus — kirjutusmasin, kindlustussumma õiglase kasutamine — "Energil".

Mälupildid on sajabrotsendilisel õiged. Kui samad mälukatsed oleksid tehtud koolilastega, oleksid nende tulemused olnud halvemad, sest siin on olemas meelespidamine kogemustest ja teadmistest, mida täiskasvanu endaga kaasas kannab: tema tunneb Atlandi pakti, piiskop Helanderi lugu (suur kohtuprotsess Rootsis).

Täiskasvanud inimene toob oma teadmised ja kogemused kaasa ka õpiringi ja sellest seisukohast on väga tähtis, et iga õpiringijuht pidevalt aitab õpiringist osavõtjal siduda õpimaterjali mitmesuguste kohalikkude assotsiatsioonidega.

Samuti peaks märkima õppimisolukorra, s. o. *õhkkonna mõnusust* ja positiivsete assotsiatsioonide tähtsust paremate õppimistulemuste saavutamiseks, võrreldes neutraalset või koguni halvamaiguliste muljetega ringitöös.

3. *Edasiandmiseõime* ei halvene aastatega. Vastupidi: suuremad elukogemused annavad enamikule inimestele *suurema sõnavara* varjundusrikkamalt seisukohtade ja faktide esitamiseks.

Tagajärjeka õppimise eelduseks on ka *motiiv*, miks minnakse õpiringi õppima. *Sihiteadlikkus*, miks just seda ainet tahetakse õppida ja omandada, on tulemust andev tegur. Täiskasvanuil on harilikult õppimiseks ka suurem *vastupidavus* kui on lapsel. *Tahtepingutus* on siin küll eriti tarvilik, kuna tegemist pole ainult uue aine õppimisega, vaid ka kujunenud arusaamade ja tegutsemisharjumuste muutmisega. Õpingiliikmeile tuleb *anda juhatust* ja nõu, kuidas plaanikindlalt õppida kokkutulekute vaheajal aine omandamiseks.

Õpiringijuht. Määruse järele peab õpiringijuhi kompetentsus olema tunnustatud keskorganisatsiooni poolt, kes õpingide tööd korraldab. Juhtide valik on suurel määral ainek ja kohapäälseist oludest. Peetakse ka loomulikuks, kui õpingiliikmed *valivad* juhi endi keskel. Üldiselt on aga õpiringijuhi leidmisega raskusi, sest see tähendab tööd ja vastutust, mida ei taheta naljalt enesele võtta. Juhiomadused on *õpitavad*. Et olla õpiringijuht, siis tuleb seda võtta *kui ülesannet*. Sääb on aga töö, mis tuleb teha. Häda korral võiks juhi ülesanne ka rännata ühelt

liikmelt teisele. Üks liige on näiteks sobiv õppeaine analüüsimisel ja probleemide lahendamisel, teine aga osav organiseerima õpikäike, filmide näitamist jne. Õpiringis, kuhu inimesed vabatahtlikult tulevad, tähendab *emotsionaalne juht* rohkem, kui nn. *tehniline juht*. Emotsionaalne juht on selline, kes on positiivne, lahke, abivalmis ja kes leiab kergesti sõna tunnustamiseks, kuid mitte mahategevaks kriitikaks ja laitmiseks. Nii siis juht peaks olema võimeline hääd ja sõbralikku õhkkonda looma õpiringis ja organiseerima tööd nii, et rühmaliikmed tunnevad end *kaasvastutavatena* ja et neist igaühel on olnud rühmatöö edukus ja häaolu.

Misuguseid aineid käsitletakse õpiringides? Enim õpitavatest ainetest on keeled, muuska, religioon, filosoofia ja psühholoogia, ühiskonnaõpetus, kirjandus, kunst, teater, maailmavaate- ning majanduslikud küsimused. Riiklikku toetust saab nii *teoreetiliste kui praktiliste ainete õppimiseks*. Tähele panema peaks eriti seda, et õppimiseks õpiringis valitakse ainult *üks aine* ja selle käsitlemiseks peab olema igal osavõtjal *põhiraamat* (ka käsiraamat või muu selle vääriline materjal).

Metoodikast õpiringis. Õppetöö täiskasvanute õpiringis peaks vastama neljale nõudele:

1. *Aktuaalsuse nõue.* Aine peab vastama osavõtjate tarvidusele, huvidele ja eeldustele.

2. *Aktiivsuse nõue.* Liikmed peavad õpiringi töö kavandamisest osa võtma ja aktiivselt tegevad olema kogu õpiringi töö kestel.

3. *Näitlikkuse nõue.* Valida õppevahendid, mis aitavad paremini ainekust arusaamist.

4. *Vahelduse nõue.* Monotoonsuse vältimiseks tuleb mitmekesis-tada töövorme ja -meetodeid.

Täiskasvanute õpetus, mis tahab olla aktuaalne, aktiivne, näitlik ja vahelduv, peab sisaldama õpiringis *6 momenti*.

I. *Inventeerimine*, s. o. püütakse koguda osavõtjate seniseid kogemusi käsitlevas aines. Mida oodatakse valitud ringi tööst ja ainekust? Selgitada osavõtjate haridus, kutse, huvid ja eriharrastused. Inventeerimist tuleb teostada ettevaatlikult, n. ö. nelja silma all juhi poolt või anonüümselt (kirja teel) juba registree-rimisel.

II. *Töö kavandamine koos motiveeringuga* esimesel töökoosolekul. Keskühingute poolt paljundatud õppekavad ei sobi igale õpiringile. Arutletakse kas põhiraamat on küllaldane või tuleks veel juurde muretseda mõni raamat, artikleid ajakirjadest ja -lehtedest, filme, helilinte, raadio- ja TV-programme. Iga kok-

kutuleku lõpul tuleb üksikasjaliselt kavandada järgmine kokkutulek ja määrata, missugustesse aineosadesse tuleks osavõtjail kodus süveneda.

III. *Informatsiooni kogumine aimest*. Õpiringi tööks võib valida järgmisi allmaterjale:

1. põhiraamat koos käsiraamatuga,
2. referaat antud aimest (esitatakse vähemalt kahe õpiringi liikme poolt),
3. ringijuhil kogemused (teadmised),
4. osavõtjate kogemused (teadmised),
5. loeng asjatundjalt. Selline loeng tuleb põhjalikult ette valmistada, s. t. missugust osa ringitööst ja aimest spetsialistil tuleb käsitleda. Osavõtjad peavad läbi mõtlema küsimused, mida esitada ja need võimalikult juba loengupidajale ette teatama.
6. Intervjuu kohapääl olevate asjatundjatega.
7. Õpikäik, samuti hoolikalt ettevalmistatud selle kohta, mida tahetakse näha. Koostada küsimusleht ja hiljem käsitleda nähtut.
8. Film, pildilint, helilint.
9. Raadio, TV ja ajalehed pakuvad kindlasti mingit informatsiooni õpiringi töö kestel aine selgituseks. Vahelduv informatsiooni muretsemine ja allikate tarvitamine tähendab ergutust töös ja tugevat rühmatunnet.

IV. *Ainet süvendav käsitus*. Informatsioon tuleb läbi töötada. Anda osavõtjatele niipalju assotsiatsioone kui võimalik. Harilik käsitusvorm on kõnelus ja arutlus.

V. *Aruandmine ja kokkuvõte*. Juht teeb kokkuvõtte arutluste tulemustest. Viimane ei pruugi sugugi olla kompromiss-vormuleering, mis ühendab kõiki seisukohti, vaid kokkuvõtte arusaamadest ja seisukohtadest.

VI. *Hindamine ja kontroll*. Vahetevahel peab õpiringi tööd hindama ja arvustama. Töötulemuste hindamine muudab tööd, lisab huvi ja ei tohi sellepärast toimuda ainult viimasel koosolekul, sest siis ei ole enam aega vigu parandada. Järgmine ring käsitleb võibolla hoopis uut ainet ja rühma koosseis on ka muutunud. Töötulemuste hindamist tuleb teostada 4. või 7. koosolekul, sest tuleb arvestada, et normaalne õppetöö kestab 10 töökoosolekut.

Elmire Kägi